

Karina van Dalen-Oskam

Brongegevens bij ‘Professor Nummedal is niet alleen. Een analyse van de namen in Willem Frederik Hermans’ *Nooit meer slapen*’ (*Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 125 (2009), p. 419-449).

www.huygensinstituut.knaw.nl/vandalen, 28 december 2009

Dit bestand bevat de brongegevens zoals gebruikt voor ‘Professor Nummedal is niet alleen’ (*TNTL* 125 (2009), p. 419-449). Het bestand is afgesloten op 9 maart 2008. Aan een verfijnder meetmethode van een aantal aspecten wordt momenteel gewerkt. Meer informatie kan worden verkregen bij karina.van.dalen@huygensinstituut.knaw.nl.

In het artikel ‘Professor Nummedal is niet alleen’ wordt verwezen naar en geciteerd uit de laatste editie van *Nooit meer slapen* die tijdens Hermans’ leven is verschenen. In dit gegevensbestand wordt echter verwezen naar een eerdere editie (zie hiervoor de Bibliografie).

Met dank aan Gerrit Bloothoof (Universiteit Utrecht en Meertens Instituut KNAW) voor zijn opmerkingen en suggesties.

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Selectiecriteria
- 3 De kerngetallen
 - 3.1 Totaal aantal namen (tokens)
 - 3.2 Verspreiding in de tekst
 - 3.3 Totaal aantal namen (typen)
 - 3.4 Introductie van nieuwe namen
 - 3.5 Frequentie-opbouw van de namen
 - 3.6 Naamtypen
 - 3.7 Sujetinterne en sujetexterne namen
 - 3.8 Sujetinterne persoonsnamen
 - 3.9 Sujetexterne persoonsnamen
 - 3.10 Sujetinterne plaatsnamen
 - 3.11 Sujetexterne plaatsnamen
 - 3.12 Sujetinterne overige namen
 - 3.13 Sujetexterne overige namen
- 4 Naamfuncties
- 5 Conclusie

Bijlage A: Alle namen in *Nooit meer slapen*, in alfabetische volgorde

Bijlage B: Alle namen in *Nooit meer slapen*, op frequentie

Bijlage C: Alle namen in *Lisa's adem*, in alfabetische volgorde

Bijlage D: Alle namen in *Lisa's adem*, op frequentie

1 Inleiding

Het doel van dit gegevensbestand is om het gebruik en de functies van de namen in Willem Frederik Hermans' *Nooit meer slapen* op een overzichtelijke wijze te presenteren vanuit een kwantitatieve invalshoek. Kwantitatieve verschillen in voorkomen en gebruik kunnen wijzen op een verschillend gebruik van namen als structurerend element en/of als stilistisch element. Er is naar gestreefd om de observaties zodanig vorm te geven dat ze gemakkelijk met observaties uit andere werken vergeleken zullen kunnen worden. Om die vergelijkbaarheid te testen, worden de getallen en percentages voor de namen in *Nooit meer slapen* hier alvast vergeleken met die uit de roman *Lisa's adem* (uit 2001) van Karel Glastra van Loon, een roman waar ik mij eerder mee heb beziggehouden (Van Dalen-Oskam 2002). Het uiteindelijke doel van deze kwantitatieve benadering is om gebruik en functie van namen in grotere verzamelingen teksten, oeuvres, genres, tijdperioden, talen etc. te kunnen bestuderen, zodat bepaalde tendensen en trends in een breder perspectief ontdekt kunnen worden.

Die tendensen verwacht ik op het spoor te komen door de verschillen in voorkomen en gebruik te visualiseren in tabellen, grafieken, en diagrammen en door die weer als hulpmiddel in te zetten bij het nader analyseren van (de verschillen in) het gebruik en de functies van de namen. De visualisaties zetten aan het denken, leiden tot nieuwe vragen en invalshoeken, en hebben dus een vergelijkbare functie als de kaarten (in feite diagrammen) die Franco Moretti maakte voor zijn *Atlas of the*

European novel 1800-1900 (1998) en *Graphs, maps, Trees* (2005) (vgl. Moretti 1998: 3-5 en passim, en Moretti 2005: 54-56).

Voortdurend komen er teksten digitaal beschikbaar die in de vergelijking betrokken zouden kunnen worden met het steeds groeiende bestand aan digitale teksten, waarin vaak ook de namen van een eigen codering zijn voorzien. Dat is zo in de corpora van bijvoorbeeld het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (www.inl.nl) en in de XML-basisbestanden van de teksten in de Digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren (www.dbnl.org). Het onderzoek naar gebruik en functie van namen in literaire teksten dat ik voorsta, kan dan ook in de toekomst verder uitgebouwd worden juist dankzij die ontwikkeling. Uiteraard zou ik het liefst zien dat alle gegevens die ik nodig heb voor mijn onderzoek, dus markering van een woord als naam maar ook als behorend tot een bepaalde naamcategorie of als een bepaalde functie bezittend, vrijwel automatisch zijn af te leiden uit de nieuw-verschijnende digitale versies van literaire werken. Zover is het helaas nog niet, maar het voorliggende onderzoek helpt wellicht duidelijk te maken welke additionele mogelijkheden de digitale corpora in ontwikkeling onderzoekers van (namen in) literatuur nog zouden kunnen gaan bieden in de toekomst. Daarbij denk ik bovenal aan de mogelijkheid om eigen woordclassificaties te kunnen toevoegen en aan de mogelijkheid om die eigen toevoegingen in statistieken, grafieken etc. uit een corpus of tekst te kunnen opvragen en downloaden ten behoeve van verdere verwerking.

2 Selectiecriteria

In dit gegevensbestand zal van algemeen naar specifiek door de namen en het namengebruik heen gewandeld worden -- van aantal en verspreiding van de namen in de complete tekst, via de verdeling van de naamtypen naar een overzicht van de (mogelijk) aangeropen naamfuncties. De algemene getallen betreffen de hoeveelheid woorden in de tekst en het aandeel dat namen daarin hebben. Ook wordt gekeken naar het patroon van de introductie van 'nieuwe' namen in de tekst.

Voor mijn onderzoek heb ik een exemplaar van *Nooit meer slapen*, negentiende druk (1986) en van *Lisa's adem*, vijfde druk (2002) laten versnijden en scannen voor privé-gebruik. Op basis van de scans is met het programma FineReader van elke tekst een machineleesbaar bestand gecreëerd. Dit bestand geeft een goed leesbare tekst, maar bevat nog wel door het programma gemaakte leesfouten. Dit (verder niet gecorrigeerde) bestand is niet voor andere onderzoekers toegankelijk vanwege auteursrechtelijke beperkingen.

Om een indruk te krijgen van het aandeel van namen in de tekst, bekijk ik de verhouding tussen het aantal woorden (tokens) en het aantal naameenheden. Onder *token* versta ik een reeks van letters, omringd door spaties dan wel afgebakend door leestekens. Onder een naameenheid versta ik een token of een reeks van tokens die een naam vormt. Een naam kan immers uit meer dan één woord bestaan, bijvoorbeeld wanneer een personage een voornaam heeft die uit twee namen bestaat ('Jan-Willem') of een familienaam met meer dan één onderdeel ('Van de Velde'). Ik beschouw 'Jan-Willem' als één naameenheid, evenals 'Van de Velde'. Als 'Jan-Willem van de Velde' een fictieel personage is, dan reken ik deze combinatie als twee namen: een voornaam en een familienaam, want ik wil beide namen in de context van het literaire werk en de andere namen daarin analyseren. Maar namen in een literair werk kunnen ook verwijzen naar zaken en personen in de 'werkelijke' wereld (al dan niet op een waarheidsgetrouwe manier), bijvoorbeeld 'Willem van Oranje', of naar een andere

literaire omgeving, zoals ‘Frodo Baggins’. Het lijkt weinig zinvol om dergelijke namen als twee eenheden te beschouwen -- ‘Willem’ en ‘van Oranje’ horen in dit geval onlosmakelijk bij elkaar, net als ‘Frodo’ en ‘Baggins’. Ik beschouw ze daarom voor nu als één naameenheid. Zulke namen die verwijzen naar een wereld buiten de literaire tekst waarin ze voorkomen worden door Friedhelm Debus in navolging van eerdere onderzoekers gerekend tot het type ‘verkörperte Namen’ (Debus 2002: 70-73). Ines Sobanski wijst erop dat het verschil tussen de fictionele namen en de ‘verkörperte’ namen in navolging van Karl Gutschmidt benoemd kan worden als de tegenstelling tussen ‘sujetinternen und sujetexternen Namen’ (Sobanski 2000: 62). Sujetexterne namen in *Nooit meer slapen* zijn bijvoorbeeld *Roald Amundsen*, *Vincent van Gogh*, *Miles Davis* en *Fred Flintstone*. In *Lisa’s adem* vinden we voorbeelden als *Theun de Vries*, *Sarah Vaughan* en *King Lear*.

Enkele woorden zijn voor de nu volgende analyses niet meegeteld als naam. ‘Jezus’ of ‘God’ als onderdeel van een verwensing zijn niet opgenomen (evenmin als ‘allah in een ruitjesbroek’, zoals in *Lisa’s adem* voorkomt). ‘Christus’ in een aanduiding als ‘vierhonderd jaar na christus’ is niet meegeteld. Wanneer Jezus Christus, God of Allah als historische figuur of godheid worden aangeduid, zijn zij wel als instanties van een naam aangemerkt.

Uit de bestudeerde romans is alleen de hoofdtekst geanalyseerd op het namengebruik. Dus namen uit opdracht, motto en verantwoording zijn niet opgenomen en meegeteld, terwijl namen uit hoofdstuktitels wel zijn opgenomen en meegeteld. Uiteraard worden de eventueel daar genoemde namen wel in de analyse van de romans als geheel betrokken, maar ze blijven dus buiten de tellingen.

3 De kerngetallen

3.1 Totaal aantal namen (tokens)

Nooit meer slapen bevat ongeveer 82.088 woorden (tokens). In de tekst heb ik 1634 naameenheden gevonden. Ook al is een deel daarvan meerledig (vgl. paragraaf 3.7), het is informatief om de verhouding tussen naameenheden en tokens als basis voor vergelijking met andere teksten te berekenen. Voor *Nooit meer slapen* komt de simpele rekensom van het totaal aantal tokens gedeeld door het aantal naameenheden uit op 50,2. Dus in elke vijftig woorden (tokens) in deze roman van Willem Frederik Hermans bevindt zich één naam(eenheid). Ter vergelijking: *Lisa’s adem* is wat korter en bevat circa 60.691 tokens. Hierin markeerde ik 1335 naameenheden. Dat betekent een verhouding van 1 op 45,5. *Lisa’s adem* bevat naar verhouding dus net wat meer namen dan *Nooit meer slapen*.

<i>Tabel 1</i>	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa’s adem</i>
Totaal aantal namen (tokens)		
totaal aantal tokens	82.088	60.691
aantal namen/naameenheden	1634	1335
verhouding namen : tokens	1 : 50,24	1 : 45,46

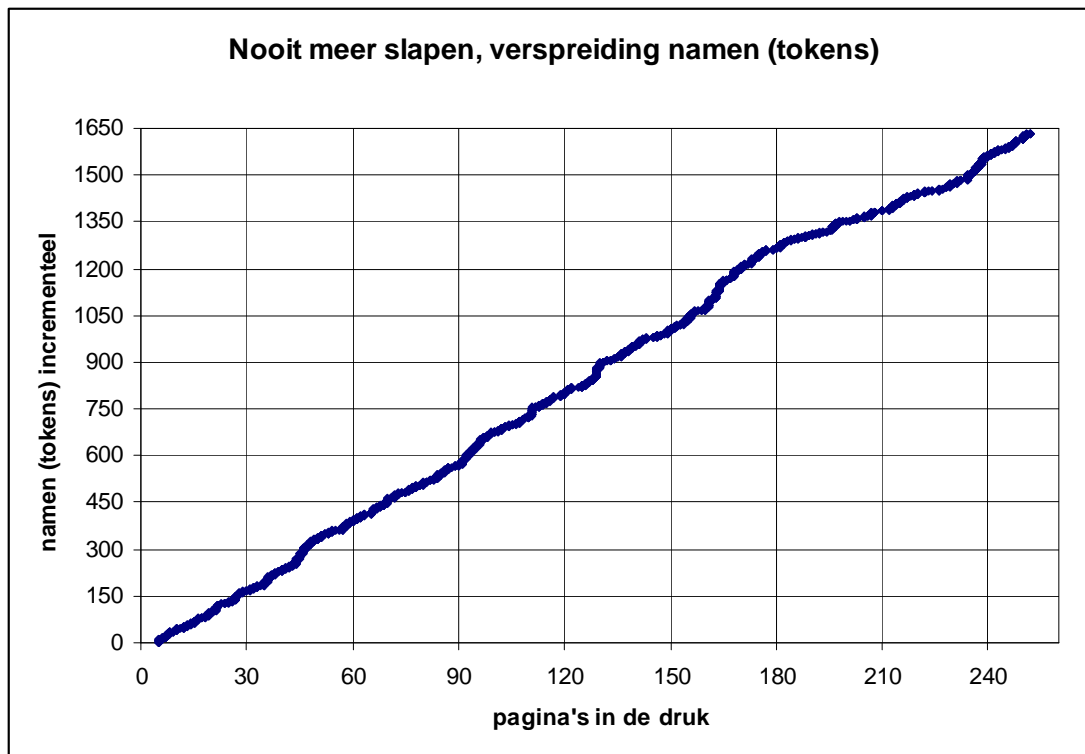
Tabel 1. Totaal aantal namen (tokens) in *Nooit meer slapen* en in *Lisa’s adem*.

3.2 *Verspreiding in de tekst*

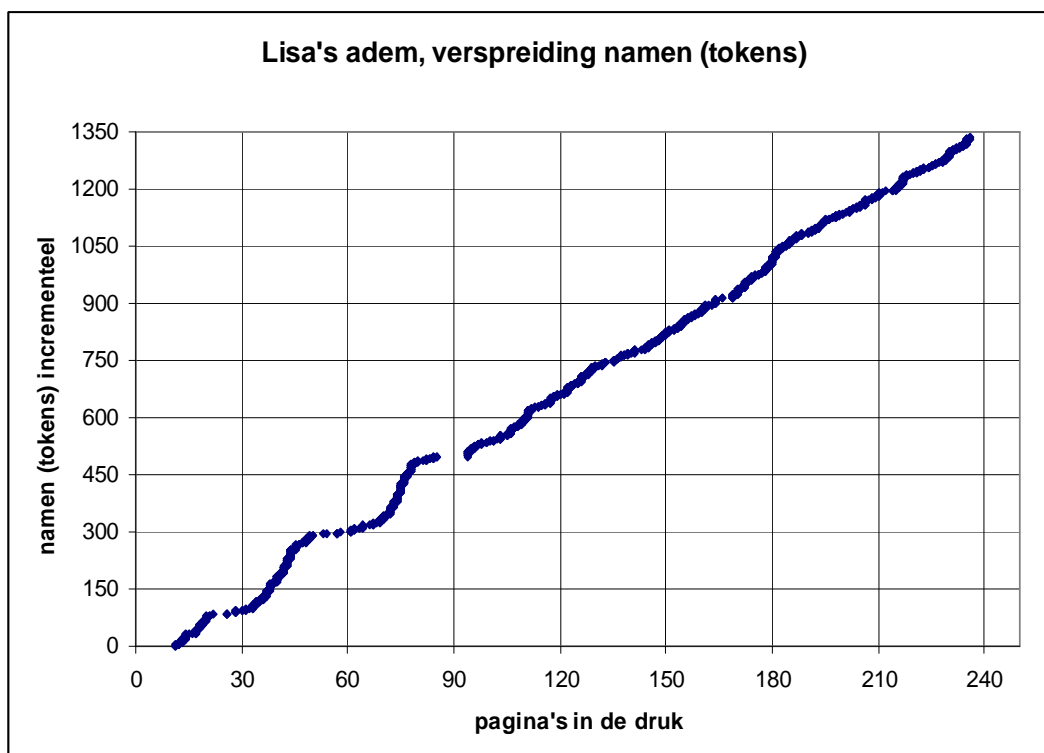
De mate van verspreiding van namen door een tekst heen hangt af van verschillende factoren. Men zou kunnen verwachten dat de dichtheid van namen groter is naarmate er meer personages, meer interactie tussen personages en meer verplaatsingen in de ruimte zijn in een tekst. Een hoge naamfrequentie in een passage geeft bijvoorbeeld aan dat er sprake is van veel verschillende personages en plaatsen, die bij hun naam moeten worden genoemd om het verhaal begrijpelijk te houden (maar zie verder wanneer de functies van namen ter sprake komen, paragraaf 4).

Om inzicht te krijgen in de verspreiding van de namen (tokens) door *Nooit meer slapen* en *Lisa's adem* heen, zijn alle voorkomens in een grafiek opgenomen die de namen incrementeel presenteert, met als eenheid de pagina waarop ze voorkomen.

De wijze waarop de namen toenemen in *Nooit meer slapen* is zoals Grafiek 1 laat zien vrij geleidelijk. In *Lisa's adem* laat de lijn in Grafiek 2 over de eerste honderd pagina's van de tekst enkele golven zien die afwijken van de geleidelijke trend van de lijn door de hele tekst; er zijn zelfs (reeksen van) pagina's die helemaal geen namen bevatten. Omdat we een dergelijke grafiek nog niet voor andere teksten hebben gemaakt, weten we natuurlijk niet wat 'normaal' is. Mijn verwachting is dat een geleidelijke lijn min of meer 'standaard' zal zijn: namen zijn nu eenmaal in eerste instantie noodzakelijk om personen en zaken uit elkaar te kunnen houden en om die reden voortdurend van belang. Ik verwacht dat afwijkingen van een geleidelijke lijn interessant kunnen zijn en verklaard zouden kunnen worden vanuit de structuur en de inhoud van de tekst in kwestie. Ze zouden dus kunnen wijzen op tekstinhoudelijke of structurele aspecten die vermoedelijk ook van belang zijn voor de interpretatie van het werk als geheel. In *Lisa's adem* lijken de gaten en mogelijk ook de golven in de lijn te relateren aan de intimiteit van passages. Het betreft passages die gaan over de eerste fase van de verliefdheid van Talm en Lisa, waarbij de rest van de wereld ook voor de verteller, die door de ogen van Talm kijkt, uit zicht verdwijnt en we alleen over 'hij' en 'zij' of 'de jongen' en 'het meisje' lezen. Het niet gebruiken van namen kan dus worden gekenmerkt als een stilistisch hulpmiddel om de impressie van intimiteit te versterken. Het is trouwens niet relevant of een auteur dat procédé bewust of onbewust heeft toegepast; het effect blijft hetzelfde.

Grafiek 1. De verspreiding van namen/naameenheden (tokens) in *Nooit meer slapen*. De tekst bestaat in de gebruikte editie de pagina's 5-253, uitgezet op de horizontale as. Het totaal aantal tokens is 1634, uitgezet op de verticale as.

Grafiek 2. De verspreiding van namen/naameenheden (tokens) in *Lisa's adem*. De tekst bestaat in de gebruikte editie de pagina's 9-236, uitgezet op de horizontale as. Het totaal aantal tokens is 1335, uitgezet op de verticale as.

3.3 Totaal aantal namen (typen)

Naast het totaal aantal voorkomens van namen is het ook interessant om na te gaan hoeveel verschillende namen een tekst bevat. Hierbij worden verschillende naamvormen voor dezelfde persoon of zaak (*Terray* naast *Lionel Terray*, *Dan* naast *Daniel*, *Finnmark* naast *Finnmarken*, *Leger* naast *Leger des Heils*) apart geteld, dus niet samengenomen als één. Dezelfde naameenheid voor meer realiteiten (bijvoorbeeld Moammar Khadafi als naam van de politicus en van een boot) wordt hier eenmaal geteld. In Tabel 2 is het aantal namen (typen) in de twee onderzochte romans vermeld.

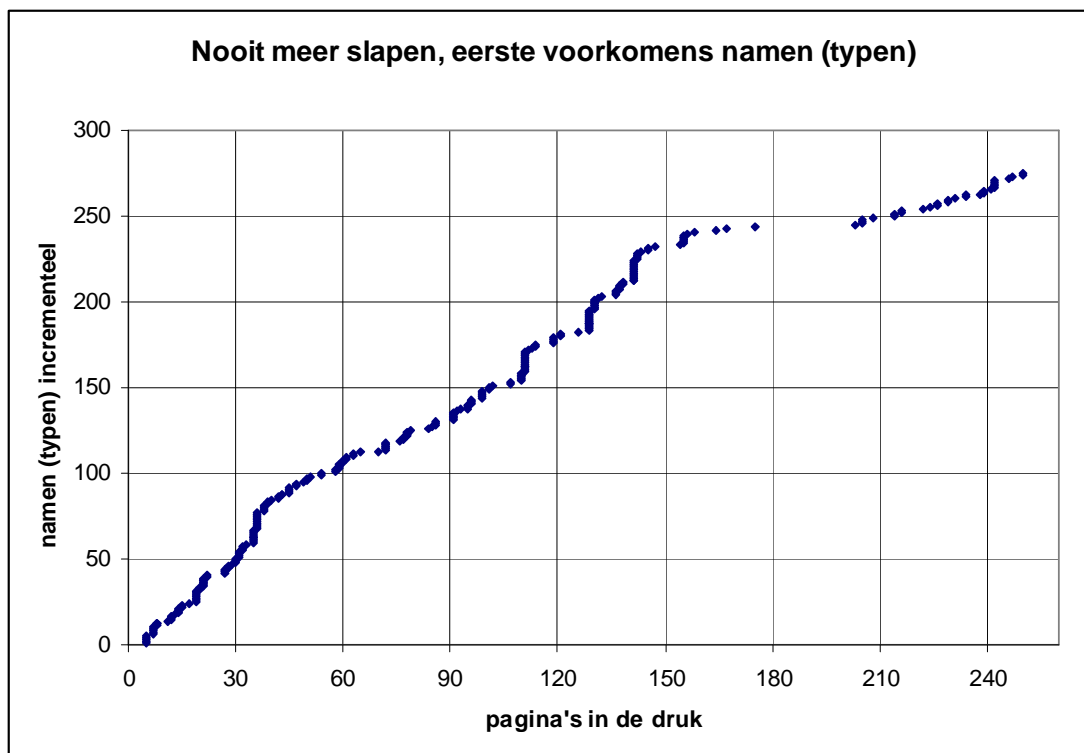
Tabel 2 Totaal aantal namen (typen)	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa's adem</i>
totaal aantal namen (tokens)	1634	1335
aantal verschillende namen / naameenheden (typen)	275	190
verhouding naamtypen : naamtokens	1 : 5,94	1 : 7,03
totaal aantal tokens	82.088	60.691
verhouding naamtypen : totaal aantal tokens	1 : 298,50	1 : 319,42

Tabel 2. Totaal aantal namen (typen) in *Nooit meer slapen* en in *Lisa's adem*.

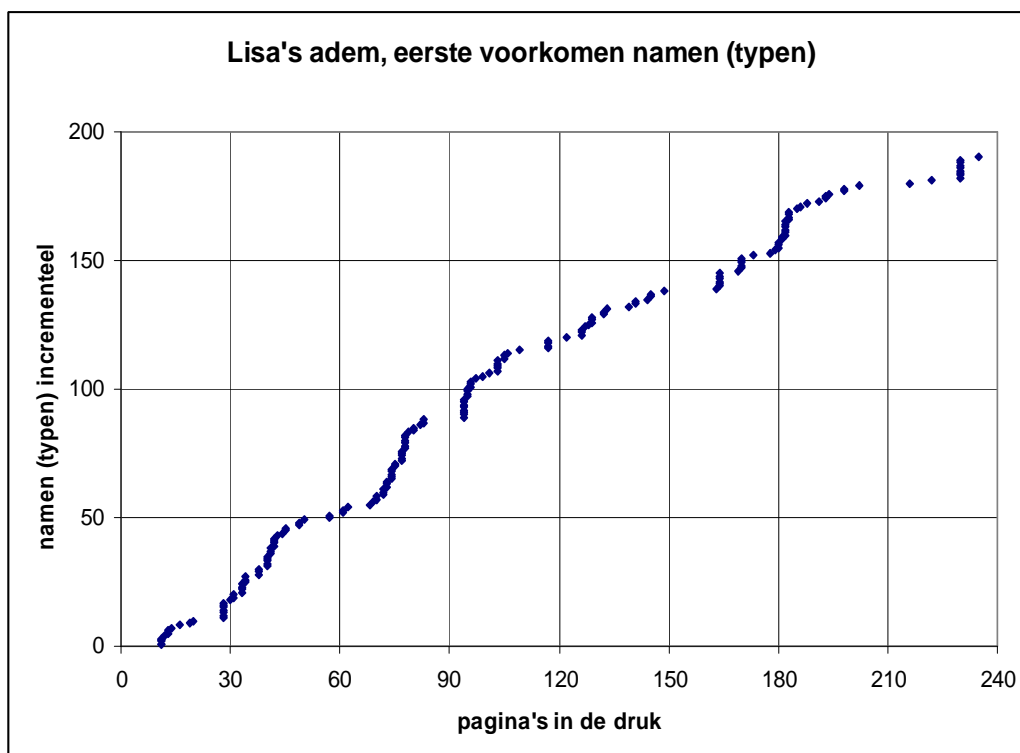
Uit Tabel 2 onder 'verhouding naamtypen : naamtokens' blijkt verder dat in *Nooit meer slapen* elke naam gemiddeld 5,94 in de tekst wordt gebruikt, en in *Lisa's adem* gemiddeld 7,03 keer, wat iets vaker is. En uit 'verhouding naamtypen : totaal aantal tokens' krijgen we een indruk van de spreiding van de namen geabstraheerd van hoe vaak ze voorkomen. In *Nooit meer slapen* is één op de 298 tokens een ('nieuwe') naam en in *Lisa's adem* één op de 319. Als we dat vergelijken met de verhouding tussen het aantal naamtokens ten opzichte van het totaal aantal tokens in de teksten levert dat een iets andere verhouding op. Was bij de token : token-vergelijking te constateren dat *Lisa's adem* relatief net wat meer naamtokens bevatte, bij de type : token-vergelijking blijkt dat *Nooit meer slapen* relatief meer verschillende naamtypen bevat. De berekening van deze verhouding is uiteraard niet helemaal verantwoord - om het helemaal juist te doen zou van de complete teksten het totaal aantal lemmata (dus alle woordvormen geabstraheerd naar hun onverbogen of onvervoegde vorm) berekend moeten zijn. De digitale teksten tot mijn beschikking zijn echter niet op deze manier geannoteerd en voorzover ik nu kan inschatten voert het te ver om dat voor alleen dit aspect (semi-automatisch) te doen. Maar misschien dat ook de verhouding tussen typen en totaal aantal tokens zoals hier gegeven een nuttige indicatie kan zijn voor andere eigenschappen van de onderzochte teksten, bijvoorbeeld voor de introductie van nieuwe namen in een tekst.

3.4 Introductie van nieuwe namen

Het kan interessant zijn om te kijken naar de manieren waarop nieuwe namen in een tekst worden geïntroduceerd: gelijkmatig verspreid door de tekst heen, of in gecondenseerde groepjes, om twee mogelijke invullingen te noemen. Grafieken kunnen een beter inzicht hierin helpen verkrijgen.

Grafiek 3. De introductie van nieuwe namen/naameenheden (typen) in *Nooit meer slapen*. De tekst bestaat in de gebruikte editie de pagina's 5-253, uitgezet op de horizontale as. Het totaal aantal typen is 275, uitgezet op de verticale as.

Grafiek 4. De introductie van nieuwe namen/naameenheden (typen) in *Lisa's adem*. De tekst bestaat in de gebruikte editie de pagina's 9-236. Het totaal aantal typen is 190.

In Grafiek 3 en Grafiek 4 zijn de eerste vermeldingen van elke naam incrementeel weergegeven, gekoppeld aan de pagina waarop de naam voor het eerst is vermeld. Uiteraard verschillen roman(edities) vaak in hoeveel woorden er op een pagina zijn afgedrukt, maar in dit geval kunnen we de in paragraaf 3.3 berekende verhouding tussen aantal naamtypen en totaal aantal tokens van de tekst zinvol gebruiken om in te schatten of de lay-outverschillen de lijn in de grafieken erg vertekenen.

De lijnen in Grafiek 3 en Grafiek 4 zijn grilliger dan die in Grafiek 1 en 2. In beide romans bevinden zich in de tweede helft reeksen van pagina's waarop geen nieuwe naam wordt geïntroduceerd. In *Nooit meer slapen* zien we nauwelijks nieuwe namen voorkomen in ruwweg de pagina's 160 tot iets na 200. Dit deel van de roman beschrijft hoe de onderzoeksreis verloopt vanaf het moment dat Alfred de luchtfoto's van Mikkelsen ontdekt (p. 160) en raadpleegt. Arne en Alfred nemen samen een andere weg dan de andere twee (p. 173). Na een discussie over de richting (p. 188) gaat Alfred eigenwijs zijn eigen weg. Dat blijkt geen goed idee; Alfreds gevoelens dalen tot een dieptepunt en even na p. 200 denkt hij zelfs na over de dood (p. 206). Hij krabbelt weer op en gaat op zoek naar Arne, maar op pagina 218 vindt hij Arne dood terug (waar Alfred denkt: 'Dit is nooit meer slapen'). Alfreds emotionele dip valt dus vrijwel samen met het einde van de reeks pagina's waarop geen nieuwe namen worden geïntroduceerd.

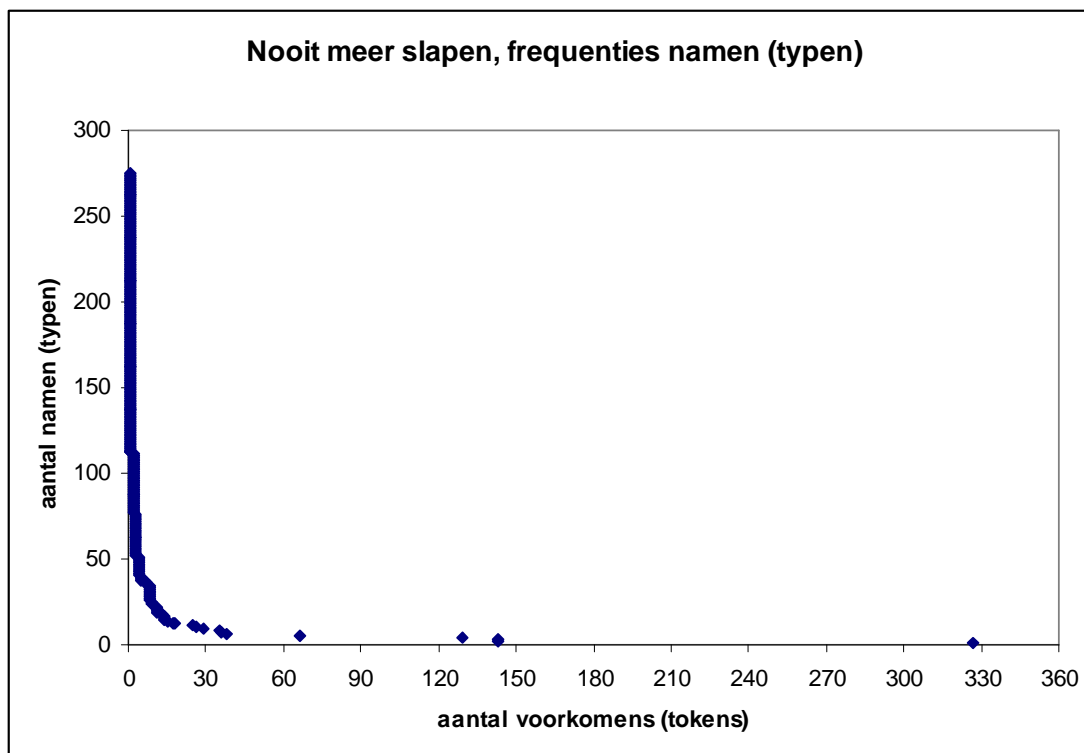
In de tweede helft van *Lisa's adem* zijn twee kleinere reeksen pagina's waarin geen nieuwe namen worden geïntroduceerd: p. 150-160 en p. 200-215. Door de lastige structuur, waarin de verschillende tijdperiodes waarin het verhaal speelt relatief snel afwisselen, is het hier moeilijk om een inhoudelijke verklaring van die situatie te geven. Mogelijk wordt bij vergelijking met andere teksten meer duidelijk, bijvoorbeeld of er significante verschillen zijn in romans behorend tot verschillende genres en of het gebrek aan nieuwe namen inderdaad zou kunnen samenhangen met een emotioneel keerpunt van de hoofdpersoon.

3.5 Frequentie-opbouw van de namen

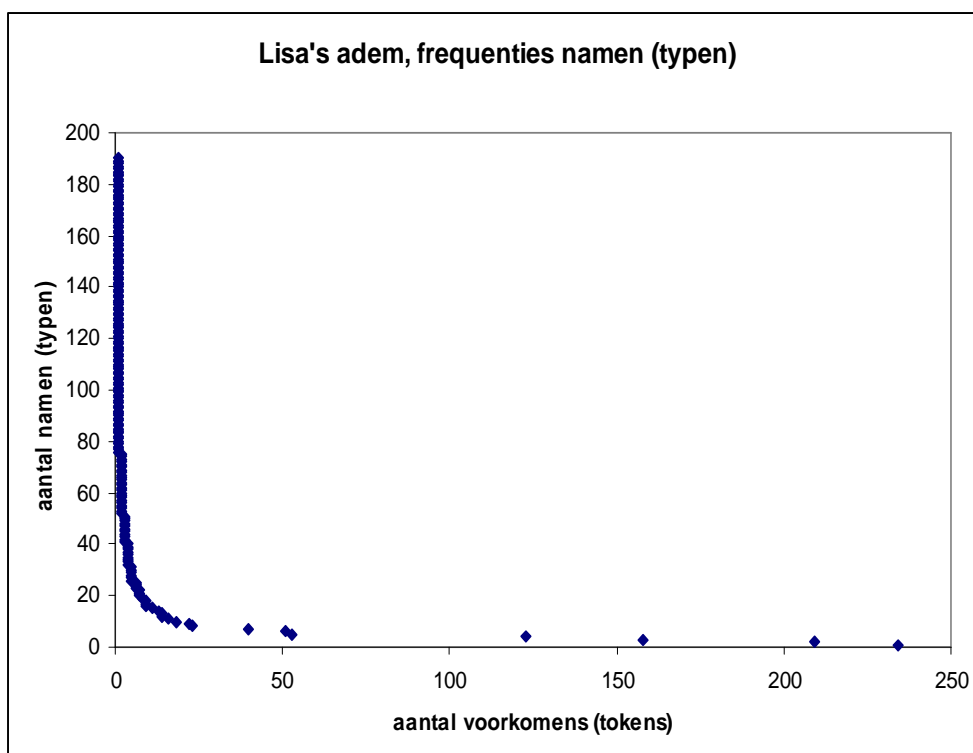
Voor elke lezer is het overduidelijk dat er in een roman grote verschillen zijn in naamfrequenties: slechts enkele namen zijn hoogfrequent en vele namen worden maar heel zelden nog eens herhaald in een tekst. Die intuïtie wordt bevestigd door een kwantitatieve beschouwing van de verschillende namen en hun frequenties in *Nooit meer slapen* en in *Lisa's adem*.

Tabel 3 Frequentieverhoudingen namen (typen)	<i>Nooit meer slapen</i> 275 namen (typen)	<i>Lisa's adem</i> 190 namen (typen)
frequentie 1 : rest	164 : 111	115 : 75
frequentie 1 en 2 : rest	199 : 76	139 : 51
frequentie 1-5 : 6 en hoger	238 : 37	165 : 25
frequentie 1-10 : 11 en hoger	253 : 22	175 : 15
frequentie 1-100 : 101 en hoger	271 : 4	186 : 4

Tabel 3. Frequentieverhoudingen van de namen (typen) in *Nooit meer slapen* en in *Lisa's adem*.

Grafiek 5. De frequenties van de namen (typen) in *Nooit meer slapen*. Er zijn in totaal 275 verschillende typen (verticale as), en de hoogste frequentie van een naam is 327 (horizontale as).

Grafiek 6. De frequenties van de namen (typen) in *Lisa's adem*. Er zijn in totaal 190 verschillende typen (verticale as), en de hoogste frequentie van een naam is 234 (horizontale as).

In Grafiek 5 en 6 zijn frequenties en namen (typen) tegen elkaar uitgezet en wordt zichtbaar dat de namen in beide romans eenzelfde trend volgen. De meeste namen komen slechts eenmaal voor, en het aantal namen met een frequentie hoger dan honderd is op de vingers van één hand te tellen. De lijn ertussen is stijl: hoe lager de frequentie, hoe meer namen met die frequentie. Deze lijn is trouwens ook karakteriserend voor de frequentieverdeling van de gehele woordenschat van een tekst of corpus, die is beschreven in 'Zipf's Law' (zie bijvoorbeeld http://en.wikipedia.org/wiki/Zipf's_law (actief 9 maart 2008), daar ook primaire en secundaire literatuur). Het lijkt aannemelijk dat de functies of het belang van verschillende functies van de hoogfrequente namen anders zijn dan die van de vele namen die maar een keer of enkele keren voorkomen. Karl Gutschmidt lijkt iets vergelijkbaars te bedoelen als hij opmerkt dat er verschillen zijn tussen namen in de 'kern' van een literaire tekst en in de 'periferie' (Gutschmidt 1981: 492). Door verder in te zoomen op de verschillende naamtypen kunnen we hier wellicht nader zicht op krijgen.

3.6 Naamtypen

Bij een eerste verkenning van de verdeling over naamsoorten beperk ik me tot de volgende categorieën, die later verder onderverdeeld zullen worden: persoonsnamen, geografische namen (die ik samenvattend steeds 'plaatsnamen' zal noemen), en overige namen. Ook hierbij maak ik onderscheid tussen tokenfrequentie en typenfrequentie.

Tabel 4 <i>Frequentieverhoudingen naamsoorten, absoluut</i>	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa's adem</i>
alle namen (tokens : typen / gemiddeld aantal tokens per type)	1634 : 275 / 5,94	1335 : 190 / 7,03
persoonsnamen	1150 : 104 / 11,06	1134 : 88 / 12,88
plaatsnamen	374 : 108 / 3,46	105 : 51 / 2,06
overige namen	110 : 63 / 1,75	96 : 51 / 1,88

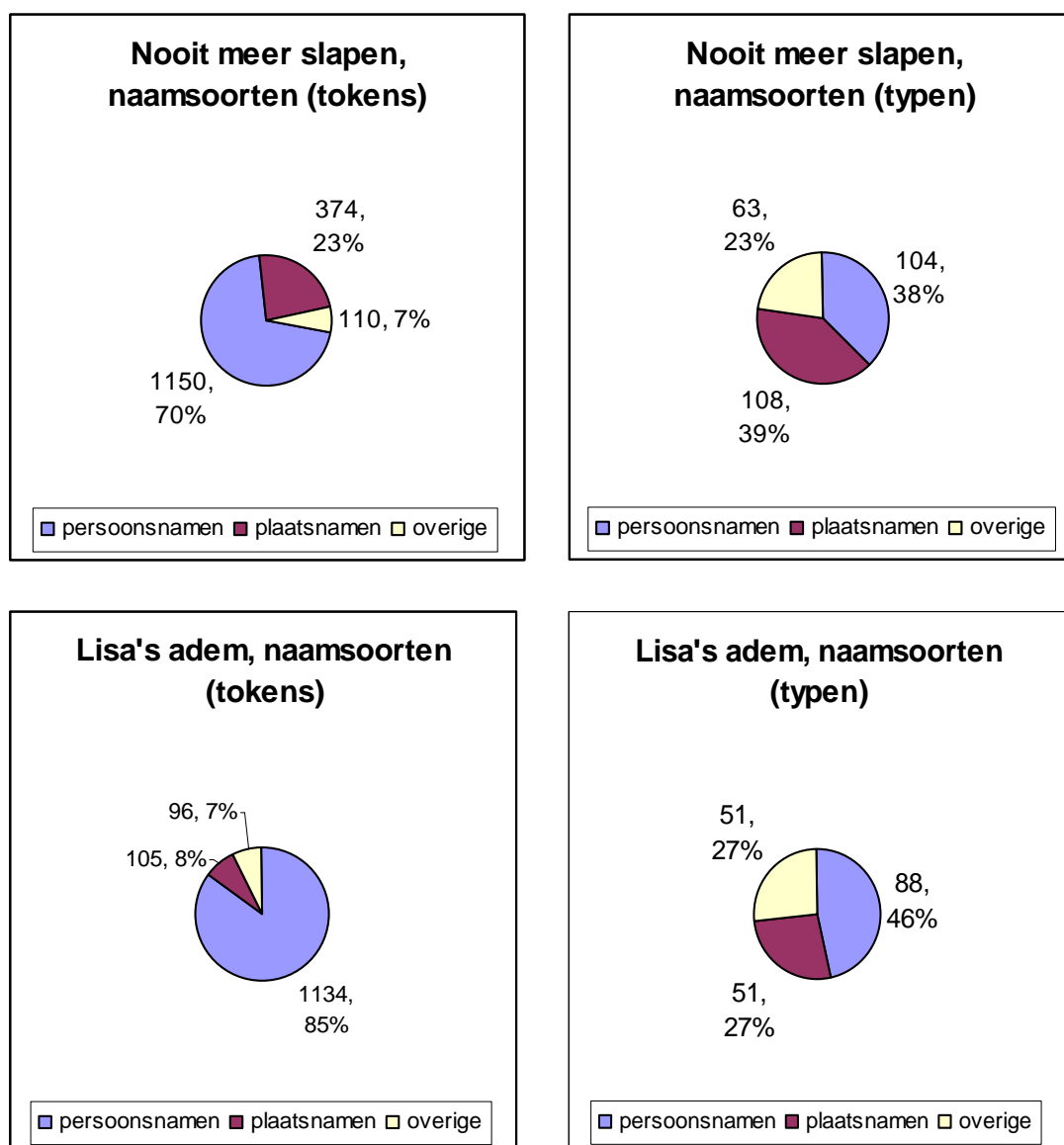
Tabel 4. Absolute frequentieverhoudingen van naamsoorten in *Nooit meer slapen* en in *Lisa's adem*, aantal tokens tegenover aantal typen en gemiddeld aantal tokens per type.

Tabel 5 <i>Frequentieverhoudingen naamsoorten, relatief</i>	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa's adem</i>
percentage van alle tokens : percentage van alle typen	100 % : 100 %	100 % : 100 %
persoonsnamen	70 % : 38 %	85 % : 46 %
plaatsnamen	23 % : 39 %	8 % : 27 %
overige namen	7 % : 23 %	7 % : 27 %

Tabel 5. Relatieve frequentieverhoudingen van naamsoorten in *Nooit meer slapen* en in *Lisa's adem*, percentage van het aantal tokens tegenover percentage van het aantal typen.

In Tabel 4 wordt zichtbaar dat er in beide romans een aanzienlijk verschil is in de participatie van persoonsnamen, plaatsnamen en overige namen in de verzameling van alle namen. De meeste tokens behoren tot de categorie van de persoonsnamen, die daardoor tot een gemiddeld aantal tokens per type komen dat ver boven het gemiddelde ligt. In *Nooit meer slapen* spelen plaatsnamen een grotere rol in verhouding tot de andere categorieën dan in *Lisa's adem*. Dat wordt nog duidelijker als we naar de percentages kijken in Tabel 5. Wat token-aantal betreft, spelen plaatsnamen in *Nooit meer slapen* nog steeds duidelijk tweede viool ten opzichte van de persoonsnamen, maar als we naar het aandeel in het totaal aantal typen kijken, ontloopt het aandeel plaatsnamen dat van de persoonsnamen maar nauwelijks. In *Lisa's adem* nemen plaatsnamen echter zowel in percentages van tokens als van typen eenzelfde plaats in als de overige namen, ver onder de persoonsnamen.

De taartdiagrammen in Grafiek 7 laten de verhoudingen nog wat beter zien.

Grafiek 7. Visualisering van de gegevens in Tabel 4 en Tabel 5: absolute en relatieve frequentieverhoudingen van naamsoorten in *Nooit meer slapen* (bovenste taartdiagrammen) en in *Lisa's adem* (onderste taartdiagrammen), percentage van het

aantal tokens (linker taardiagrammen) resp. percentage van het aantal typen (rechter taardiagrammen) in beide teksten.

Het lijkt vooralsnog logisch dat het verschil in de participatie van plaatsnamen in de twee geanalyseerde romans te maken heeft met het onderwerp van *Nooit meer slapen*. Een nadere analyse van de drie categorieën in de twee romans kan hier wellicht meer helderheid in brengen. Maar het is evenmin uitgesloten dat na het bestuderen van andere romans het geringe aandeel in *Lisa's adem* opvallend blijkt te zijn. In dat geval moet er een verklaring gezocht worden voor die afwijking.

3.7 *Sujetinterne en sujetexterne namen*

Voordat de drie naamsorten -- persoonsnamen, plaatsnamen, overige namen -- elk verder worden gesubcategoriseerd en geanalyseerd, wordt hier een overzichtje gegeven van de verhouding tussen sujetinterne en sujetexterne namen in de drie categorieën. *Sujetinterne* namen duiden personen, plaatsen of zaken aan die, voor zover bekend, zijn 'bedacht, geconstrueerd' voor het verhaal dat wordt verteld. Ze verwijzen uitsluitend naar personages, plaatsen of zaken binnen de fictionele wereld. De naam zelf kan een in de werkelijkheid bestaande naam zijn, maar kan ook een 'verzonnen' vorm hebben. *Sujetexterne* namen lijken te verwijzen naar buiten de literaire werkelijkheid bestaande personen, plaatsen of zaken, al dan niet van algemene bekendheid (zie ook paragraaf 2).

Voor de persoonsnamen is Google gebruikt als controlemiddel; wel gevonden werkelijk bestaande personen zijn gecategoriseerd als sujetextern en de anderen als sujetintern. Het is dus mogelijk dat als sujetintern aangemerkte persoonsnamen bij nader onderzoek toch als sujetextern beschouwd blijken te moeten worden. Het omgekeerde is echter minder waarschijnlijk, alhoewel er uiteraard gediscussieerd kan worden over hoe 'echt' de sujetexterne personen ook zijn weergegeven in de fictionele omgeving (vgl. o.a. Debus 2002: 33). Dat is echter in dit onderzoek minder relevant. Voor plaatsnamen en namen van overige zaken geldt dat zij zijn gekarakteriseerd als sujetextern, tenzij het zeker is dat een naam als sujetintern geïnterpreteerd moet worden. Het is in principe niet uitgesloten dat nader onderzoek naar bijvoorbeeld de geografie in *Nooit meer slapen* nog meer sujetinterne namen zal opleveren, maar op basis van de huidige kennis lijkt de kans relatief klein. Dat wordt bijvoorbeeld duidelijk uit het relaas van Karin Anema over haar tocht door Finnmark (Anema 2005), en blijkt eveneens uit een commentaar dat Professor Botolv Helleland (Oslo) geeft op de plaatsnamen in de Noorse vertaling van de roman: 'The place-names, including the Saami place-names, seem to be realistic, though the Saami ones are written in the old orthography' (e-mail d.d. 12 december 2005). Tot het tegendeel duidelijk blijkt, ga ik er dus van uit dat de Noorse geografische namen in *Nooit meer slapen* correcte, bestaande namen zijn.

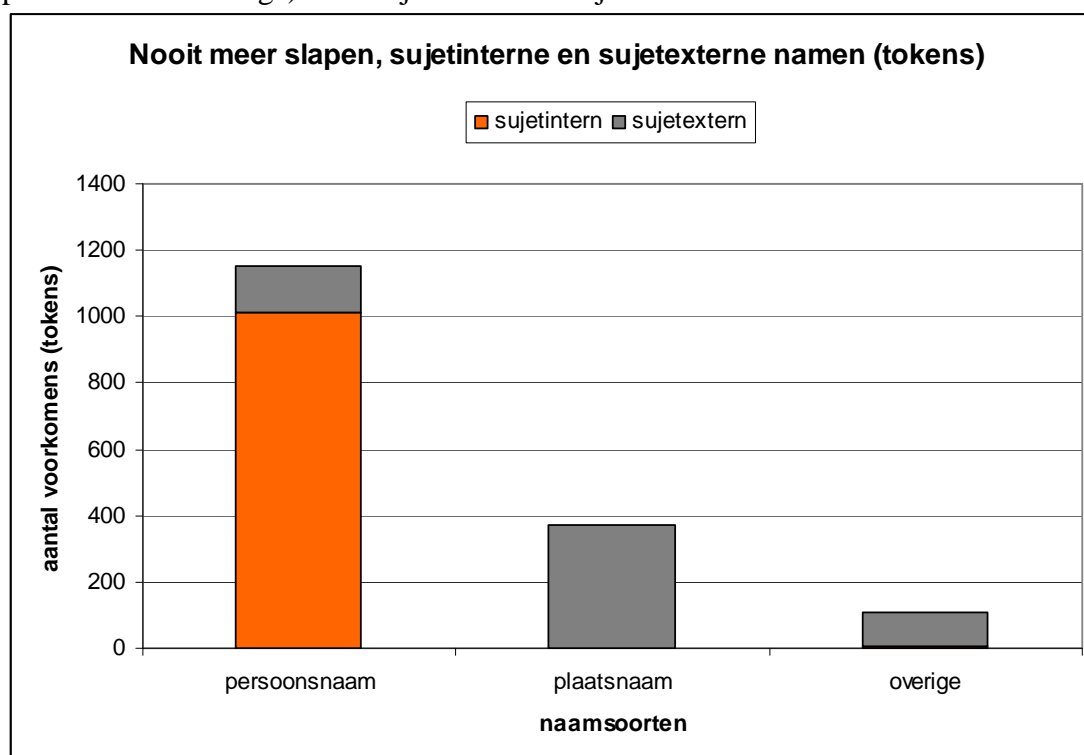
Tabel 6 <i>Sujetinterne namen :</i> <i>sujetexterne namen (tokens)</i>	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa's adem</i>
	Samen 1634	Samen 1335
totaal	1016 : 618	1096 : 239
Persoonsnamen	1013 : 137	1062 : 72
Plaatsnamen	0 : 374	0 : 105
overige namen	3 : 107	34 : 62

Tabel 6. Frequentieverhoudingen van sujetinterne tegenover sujetexterne namen (tokens) in *Nooit meer slapen* en in *Lisa's adem*.

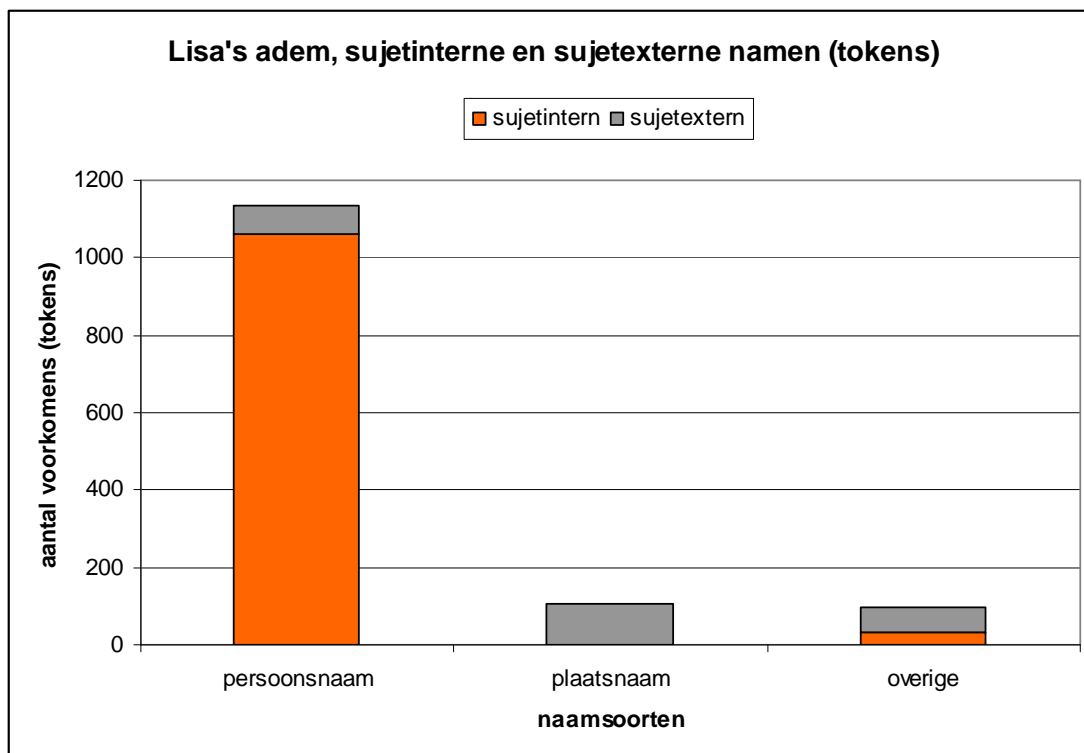
Tabel 7 <i>Sujetinterne namen :</i> <i>sujetexterne namen (typen)</i>	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa's adem</i>
	Samen 275	Samen 190
totaal	36 : 239	65 : 125
Persoonsnamen	34 : 70	56 : 32
Plaatsnamen	0 : 108	0 : 51
overige namen	2 : 61	9 : 42

Tabel 7. Frequentieverhoudingen van sujetinterne tegenover sujetexterne namen (typen) in *Nooit meer slapen* en in *Lisa's adem*.

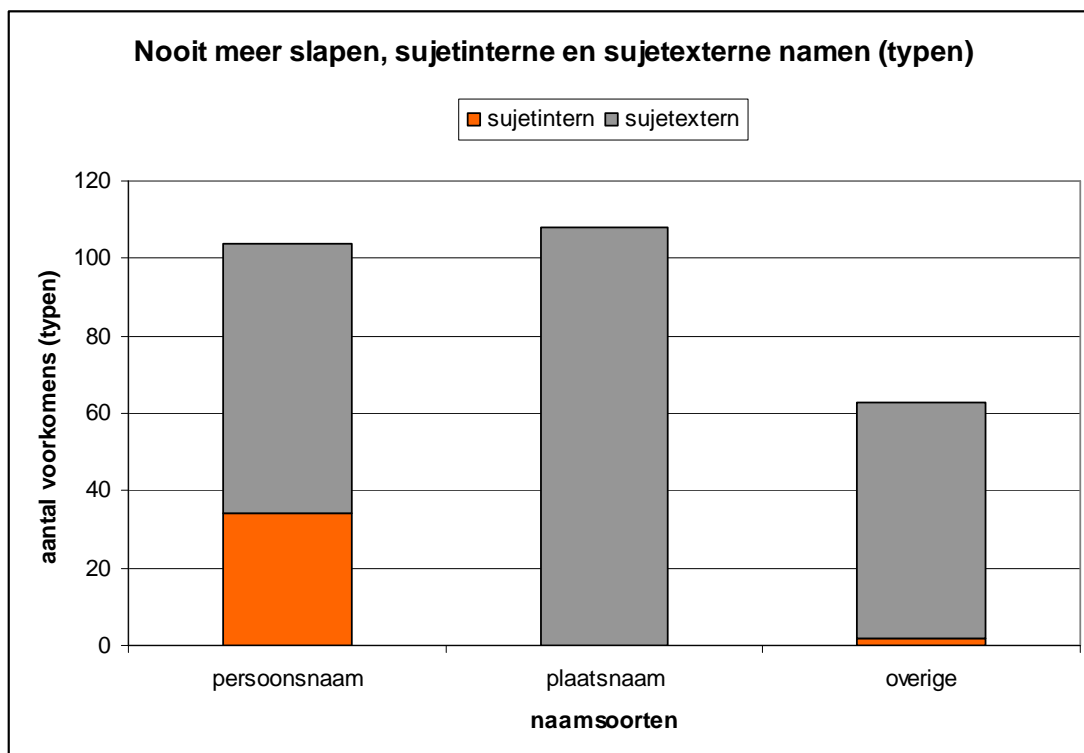
Staafdiagrammen verhelderen de verhoudingen wellicht nog meer. In Grafiek 8 en 9 vergelijk ik het aantal tokens verdeeld over de drie naamsoorten (persoonsnaam, plaatsnaam en overige) voor sujetinterne en sujetexterne namen in beide romans.

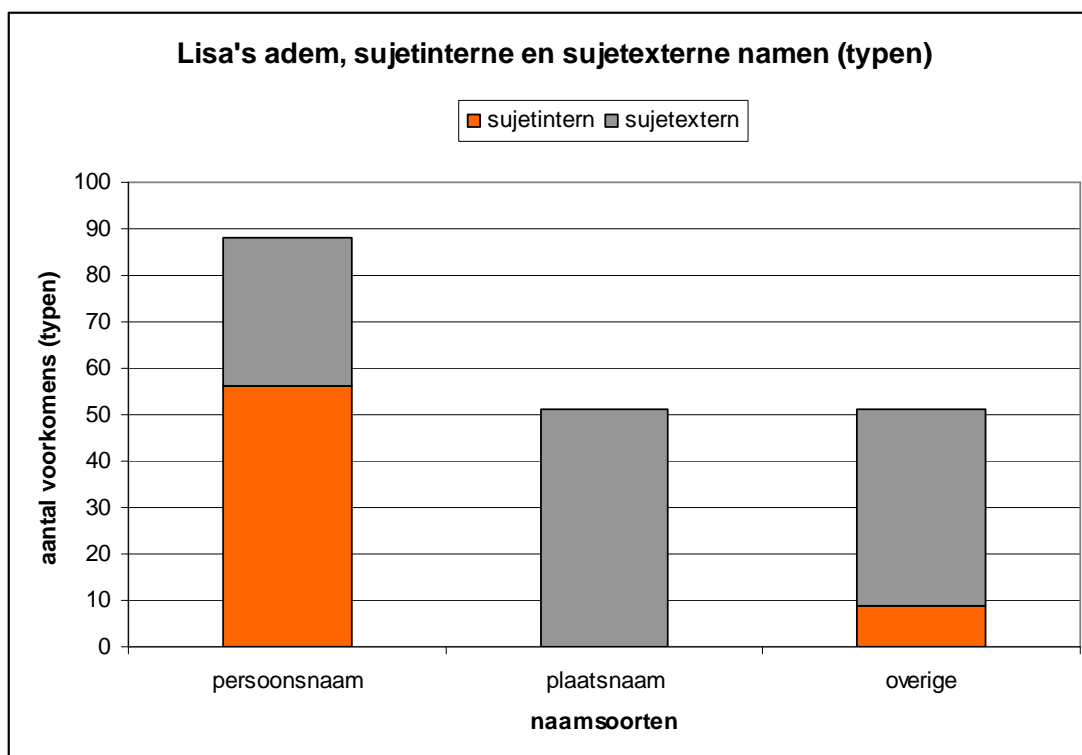
Grafiek 8. Visualisering van de gegevens in Tabel 6 voor *Nooit meer slapen*: de verhouding tussen sujetinterne en sujetexterne namen op tokenniveau.

Grafiek 9. Visualisering van de gegevens in Tabel 6 voor *Lisa's adem*: de verhouding tussen sujetinterne en sujetexterne namen op tokenniveau.

Grafiek 10. Visualisering van de gegevens in Tabel 7 voor *Nooit meer slapen*: de verhouding tussen sujetinterne en sujetexterne namen op typeniveau.

Grafiek 11. Visualisering van de gegevens in Tabel 7 voor *Lisa's adem*: de verhouding tussen sujetinterne en sujetexterne namen op typeniveau.

Hetzelfde doen we voor de typen, dus alle naamvormen geabstraheerd naar de verschillende namen (Grafiek 10 en 11).

Wat er uit deze getallen en verhoudingen af te leiden is, zal pas duidelijk worden als er veel meer romans op deze wijze zijn geanalyseerd. Mijn verwachting is, dat bepaalde genres zich zullen onderscheiden door een ander resultaat (te weten hogere waarden) voor sujetinterne namen in de categorie plaatsnaam en overige. Veel romans uit de genres *fantasy* en *science fiction* zullen hier ongetwijfeld hoger scoren dan romans die zich net als *Nooit meer slapen* en *Lisa's adem* in een herkenbare geografische omgeving en sociale context afspelen.

3.8 Sujetinterne persoonsnamen

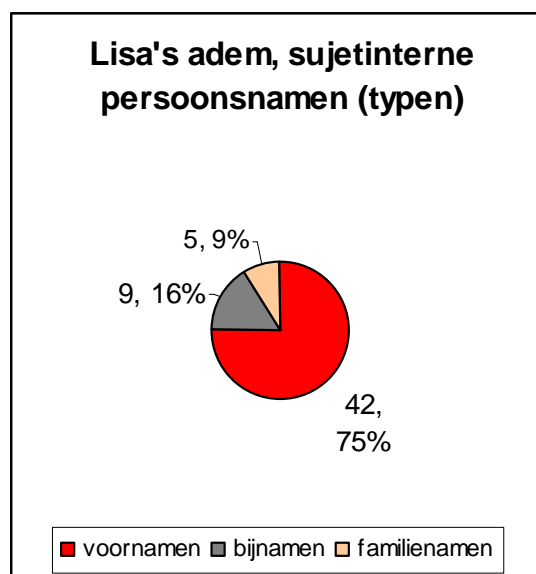
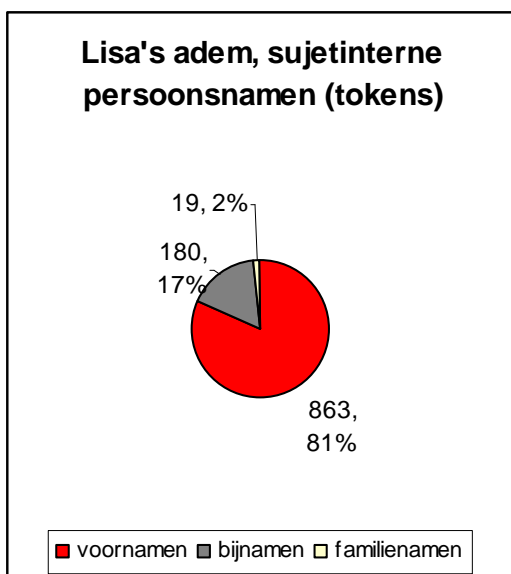
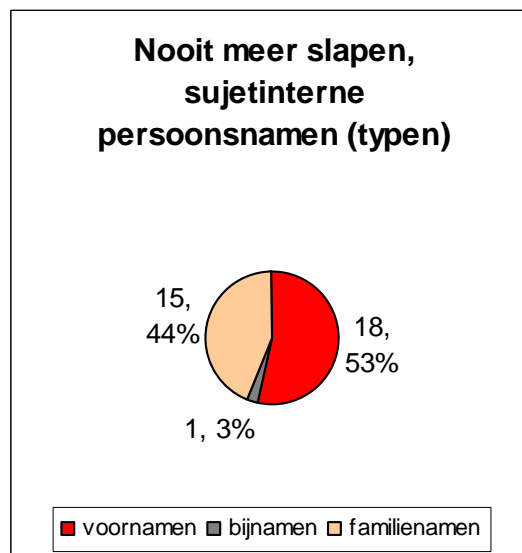
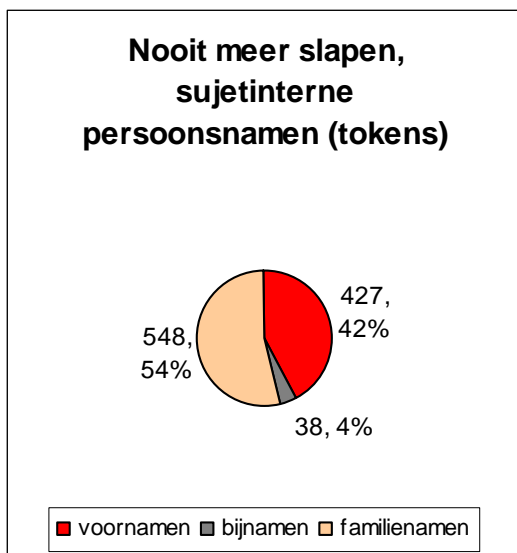
De categorie van de persoonsnamen is onder te verdelen in drie subcategorieën: voornamen (*Alfred, Lisa*), bijnamen (*Hvalbiff, Talm*), en familienamen (*Issendorf, Koning*). In Tabel 8 staan voor de twee onderzochte romans de aantallen tokens en typen voor elke subcategorie aangegeven.

Tabel 8 <i>Sujetinterne persoonsnamen</i>	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa's adem</i>
totaal tokens : typen	1013 : 34	1062 : 56
voornamen	427 : 18	863 : 42
bijnamen	38 : 1	180 : 9
familienamen	548 : 15	19 : 5

Tabel 8. Frequentieverhoudingen van sujetinterne persoonsnamen in tokens en typen in *Nooit meer slapen* en in *Lisa's adem*.

De contrasten tussen de twee romans beginnen groter te worden, zoals duidelijk te zien is in Grafiek 12 waarin de gegevens uit Tabel 8 zijn gevisualiseerd. Heel opvallend is het grote verschil tussen het aandeel familienamen. In *Nooit meer slapen* zijn ze in voorkomen en in aantal verschillende namen van aanzienlijk belang. In *Lisa's adem* ontbreken ze vrijwel. Er zijn vooralsnog verschillende oorzaken aanwijsbaar. Ten eerste zal nog moeten blijken in hoeverre de verschillende tijdperiodes waarin de romans tot stand zijn gekomen een rol hebben gespeeld hierin. Willem Frederik Hermans schreef *Nooit meer slapen* in het midden van de zestiger jaren van de twintigste eeuw, een tijd waarin het wellicht een stuk gewoner was om elkaar, ook als men elkaar goed kende, met de achternaam aan te spreken. Dat is in de decennia daarna overduidelijk anders, en dit kan dus al een geringer gebruik van familienamen in een jonger literair werk verklaren. In het geval van *Lisa's adem* is dit echter maar een heel klein onderdeel van de verklaring van het geringe aantal familienamen daarin. Mijns inziens speelt hier voornamelijk de aard en het onderwerp van de roman een rol. Het is een intiem verhaal, over liefde en incest, waarbij familienamen in feite niet relevant zijn omdat ze het verhaal zakelijker en minder gevoelvol zouden maken. De intieme emotionaliteit van het verhaal wordt dus mede opgeroepen door het vrijwel uitsluitend gebruik van voornamen. Dit is trouwens een stilistische keuze die onbewust door de auteur kan zijn gedaan (vgl. bijv. Brendler & Iodice 2004: 169). Van een van de hoofdpersonen leren we alleen de eerste letter van zijn achternaam kennen; wel (volledig) genoemde familienamen hebben daarom een markerende, bijzondere functie die nader geanalyseerd kan worden. Het gebruik van alleen initialen is vaker in de literatuur aangetroffen; een van de door Friedhelm Debus geënqueteerde Duitse auteurs noemde dit de 'Kafka-mode' (Debus 2002: 87; vgl. ook Gutschmidt 1981: 493).

Ook Willem Frederik Hermans maakt gebruik van het contrast tussen voornaam en familienaam in *Nooit meer slapen*. Volgens Gutschmidt kan het gebruik van een familienaam in plaats van een voornaam afstandelijkheid uitdrukken (Gutschmidt 1981: 493-494). Bij Hermans gaat het een stapje verder: in een aantal gevallen lijkt hij familienamen te gebruiken in plaats van voornamen om de afkeer van de hoofdpersoon voor de betreffende personen te onderstrepen. Van de toch nadrukkelijk in de roman voorkomende Mikkelsen en Qvigstad leren we de voornaam zelfs helemaal niet kennen (zie voor dit aspect van beide romans ook Van Dalen-Oskam 2005 en 2006).

Grafiek 12. Visualisering van de gegevens in Tabel 8: sujetinterne persoonsnamen naar de drie algemene naamsoorten in *Nooit meer slapen* (bovenste taartdiagrammen) en in *Lisa's adem* (onderste taartdiagrammen), percentage van het aantal tokens (linker taartdiagrammen) resp. percentage van het aantal typen (rechter taartdiagrammen) in beide teksten.

In de (volledige) opsomming hieronder zijn de namen met een asterisk die van geleerden die met Alfreds vader het botanisch congres te Lausanne bezochten in 1947.¹ Aangezien dat congres toen niet werd gehouden (en nooit in Lausanne is gehouden) en de namen niet te koppelen zijn aan toentertijd levende wetenschappers in die discipline die Google / Wikipedia hebben gehaald, beschouw ik ze als verzonnen door Hermans (vgl. ook Paragraaf 7 van het artikel waarbij dit gegevensbestand hoort).

¹ Er bestaat een International Botanical Congress, dat eens per zes jaar wordt georganiseerd. Dit is tot op heden echter nog niet gebeurd in Lausanne. In 1935 vond het congres plaats in Amsterdam, en het eerstvolgende congres is dat van 1950, in Stockholm. (zie http://en.wikipedia.org/wiki/international_Botanical_Congress) (actief 9 maart 2008).

Sujetinterne familienamen in *Nooit meer slapen*: Brandel, Geelhoed, I., Issendorf, *James, Jordal, *Mallinckrodt, Mikkelsen, Nummedal, Oftedahl, Qvigstad, *Pelletier, Sibbelee, *Stahl,² *Von Karbinski;
Sujetinterne familienamen in *Lisa's adem*: Koning, Jochemsen, M., Suparman, Timmer.

Het verschil in het belang van de sujetinterne bijnamen in beide romans is naar verwachting toe te schrijven aan een wellicht ongewone situatie in *Lisa's adem*. Het aantal tokens daar is hoog omdat de hoofdpersoon altijd bij een bijnaam, 'Talm', wordt genoemd, en een deel van het verhaal zich afspeelt in het Amsterdamse zwerversmilieu, waarin een aantal personages met een bijnaam wordt aangeduid. In *Nooit meer slapen* is alleen 'Hvalbiff' met zekerheid een sujetinterne bijnaam (voor de mogelijkheid dat ook de vrouwelijke persoonsnaam Wilma dat is verwijs ik naar het artikel waar dit gegevensbestand bij hoort).

Sujetinterne bijnaam in *Nooit meer slapen*: Hvalbiff;

Sujetinterne bijnamen in *Lisa's adem*: Camel-man, Kale Kees, de Kenau, Mother of Pearl, Naadje van de Kous, Shakespeare-gek, Sir Sebastiaan, Talm, Talmpje.

De hoeveelheid voornamen is omvangrijker, en is nader op te splitsen in vrouwelijke en mannelijke persoonsnamen. Zoals eerder al is vermeld, worden verschillende vormen van de naam van eenzelfde persoon niet samengenomen. Bij het bekijken van de opsommingen hieronder is het opvallend dat in *Lisa's adem* veel varianten van eenzelfde naam (bijv. *Dan*, *Danny*, *Daniel* voor een en dezelfde persoon) voorkomen, terwijl de aanduidingen in *Nooit meer slapen* niet variëren. Beide romans kennen een aantal namen die een van de hoofdpersonen zich voorstelt van een bepaalde persoon: Alfred in *Nooit meer slapen* verzint vrouwennamen voor een vriendin van zijn zusje (gemarkeerd met een asterisk in onderstaand overzicht), en Talm in *Lisa's adem* verzint de namen van een mogelijke Franse vriend van Lisa (ook gemarkeerd met een asterisk). In diezelfde roman bedenkt Sebastiaan wat de echte namen van hoertjes zouden kunnen zijn die zich onder andere namen voorstellen (zowel de 'echte' naam als de pseudoniemen die hij zich voorstelt zijn hieronder met een asterisk aangegeven). Alfred in *Nooit meer slapen* noemt de naam van zijn overleden vader en van nog enkele van zijn mannelijke voorouders (gemarkeerd met een kruis).

Sujetinterne voornamen in *Nooit meer slapen*: *vrouwelijke*: Aglaia, *Dido, Eva, *Filippine, *Francine, Inger-Marie, *Renate, Simone, Wilma;
mannelijke: Alfred, †Alfred de Eerste, Diederik, Arne, †Hendrik, Jack, †Jurriaan, Ornulf, †Paul;

Sujetinterne voornamen in *Lisa's adem*: *vrouwelijke*: *Candy, *Desiree, Doris, Elisa, *Els, *Esmeralda, Greet, Janis, Lisa, Lisa-van-alledag, Maria, *Martha, *Nguh, Sonja, Sophie, Susan, Suus; *mannelijke*: Abdallah, *Alain, *Alain-Philippe-Gerard-Pascal-Michel, Albert, Bas, Bastiaan, Budiman, Dan, Daniel, Danny, Dimitrios, *Gerard, Harry, Herman, Johan, Kees, Koos, *Michel, Onno, *Pascal, *Philippe, *Pierre, Sebastiaan, Sebastian, Sepp.

² Er is een beroemde botanicus van deze naam, wiens leefjaren echter 1848-1919 zijn, dus deze Stahl kon onmogelijk aanwezig zijn op een congres in 1947 (http://de.wikipedia.org/wiki/Ernst_Stahl) (actief 9 maart 2008).

3.9 Sujetexterne persoonsnamen

Tabel 9 Sujetexterne persoonsnamen	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa's adem</i>
totaal tokens : typen	137 : 70	72: 32
alleen voornaam	40 : 19	17 : 8
voornaam + familienaam	26 : 20	24 : 12
alleen familienaam	71: 31	31 : 12

Tabel 9. De verhouding tussen het aantal tokens en het aantal typen sujetexterne persoonsnamen in *Nooit meer slapen* en in *Lisa's adem*.

Zoals in paragraaf 3.7 al duidelijk werd, bevat *Nooit meer slapen* naar verhouding significant meer sujetexterne persoonsnamen dan *Lisa's adem*. In paragraaf 2 is uitgelegd waarom van sujetexterne namen de voornaam en familienaam als één geheel worden geteld als zij samen genoemd worden, en ook dat een vermelding van alleen de voor- of familienaam als een andere vorm wordt geteld dan de combinatie. De namen verwijzen naar realiteiten in 'de werkelijkheid' zoals de auteur en wellicht ook (een meer of minder groot aantal van) zijn lezers die kende, wat in het geval van Willem Frederik Hermans bijvoorbeeld betekent naar personen uit de Scandinavische mythologie en voor Karel Glastra van Loon onder meer naar de fictieve, samen in moppen optredende Sam en Moos.

Hieronder staan eerst de sujetexterne voornamen in de beide romans opgesomd, daarna de combinaties van sujetexterne voor- en familienaam en tot slot de sujetexterne familienamen zonder voornaam. De namen van vrouwen staan vet weergegeven, zodat in één oogopslag te zien is in welke categorie deze wel of niet voorkomen. Er is gealfabetiseerd op eerst genoemde naam, dus bij combinaties van voor- en familienaam op voornaam.

Sujetexterne voornamen in *Nooit meer slapen*: Aeneas, **Bestla**, Bor, Danu,³ Dorjee, Fred, Homerus, Jezus, Mingma Tsiring, Mozes, Narcissus, Odin, Prometheus, Snorre, Sokrates, Ve, Vili, Wongdhi, Ymir (tweeslachtig);
Sujetexterne voornamen in *Lisa's adem*: Jezus, King John, King Lear, **Lucretia**, Moos, Sam, **Susannah**, Theun.

Sujetexterne voornamen + familienamen in *Nooit meer slapen*: **Anna Bella Grey**,⁴ Christiaan Huygens, **Claude Kogan**, **Claudine van der Straeten**,⁵ Eidis Hansen (geslacht wsch. Mannelijk, maar de verteller sluit een vrouw niet uit, zie *Nooit meer slapen* p. 62),⁶ **Francoise Sagan**, Fred Flintstone, Graham

³ Danu, Dorjee, Mingma Tsiring, Wongdhi: namen van Sherpa's genoemd in een krantenartikel dat Alfred leest op weg naar het noorden.

⁴ Te vinden als Anna Belle Grey in een van de overzichten van de State Historical Society of Iowa in een overzicht van 'stereo' fotografen. Zie onder Moxley, Almon, E.: 'Also made trick photo's of himself and woman (Anne Belle Grey) nude from waist up, with 2 heads, wide torsos, woman with 3 breasts; startling and very well executed.' Eerste helft 20e eeuw.
http://www.culturalaffairs.org/shsi/archives/research_collections/special_collections_ic/iowa%20Photographs/Stereo%20Photographers@20A-Z.htm (actief 9 maart 2008).

⁵ Claude Kogan en Claudine van der Straeten waren twee vrouwelijke alpinisten, te vinden op meerdere alpinistische websites.

⁶ Vermeld op verschillende Noorse websites. Zie voor een Nederlandse versie de column van Guido de Wijs op <http://home.wannadoo.nl/j.v.oostrum/emigratie/ervaringen/column.html> (actief 9 maart 2008). Hier ook een foto van de steen met het opschrift.

Greene, Ian Fleming, **Jane Mansfeld**, John Coltrane, Julius Caesar, Lionel Terray,⁷ Mickey Spillane, Miles Davis, Roald Amundsen, Snorre Sturlason, Theobald Böhm,⁸ Thor Heyerdahl, Vincent van Gogh;
Sujetexterne voornamen + familienamen in *Lisa's adem*: Bob Dylan, Duke Ellington, **Ella Fitzgerald**, **Janis Joplin**, Jezus van Nazareth, Johann Strauss, Richard Nixon, Robert Frost, **Sarah Vaughan**, Telly Savalas, Theun de Vries, Vincent van Gogh.

Sujetexterne familienamen in *Nooit meer slapen*: Adenauer, Amundsen, Beckett, Benz, Buys Ballot, Columbus, Don Quichot (een door het personage zelfgekozen nieuwe naam die de functie van een familienaam lijkt te hebben, zie hoofdstuk 74 van de gelijknamige bekende roman), Dr. Livingstone, Einstein, Faulkner, Flintstone, Galilei, Grieg, Heiskanen,⁹ Hemingway, Himmler, Hitler, Ibsen, Ionesco, Livingstone, Marx, Nansen,¹⁰ Robbe-Grillet, Sartre, Sauerbruch,¹¹ Scott, Shackleton, Somerset Maugham, Strindberg, Terray, Wittgenstein;
Sujetexterne familienamen in *Lisa's adem*: Bakoenin, Dostojevski, Gaudi, Homerus, Khadafi, Lenin, Marx, Nietzsche, Purcell, Shakespeare, Slauerhoff, Yeats.

Al deze namen functioneren als ankerlijnen naar de werkelijkheid, en die lijnen helpen het 'illusionerende' vermogen, het waarschijnlijkheidsniveau van de romanwerkelijkheid, te verhogen (zie bijv. Debus 1001: 76). Maar die namen zijn uiteraard niet *random* gekozen; ze passen bij het verhaal dat wordt verteld en dienen bijvoorbeeld (ook) ter karakterisering van een personage of ter beschrijving van hoe een personage over een bepaalde persoon of zaak denkt. Om die reden is het interessant om de sujetexterne persoonsnamen globaal nader te categoriseren om te zien of in de gekozen namen een bepaalde trend of een aantal thema's is te herkennen.

Een categorisering van de in beide romans voorkomende namen levert de volgende onderscheidingen op (Tabel 10):

⁷ Beroemd alpinist, te vinden in meerdere wikipedia's.

⁸ Theobald Böhm, fluitist en fluitenbouwer, componist, 1794-1881

(http://de.wikipedia.org/wiki/Theobald_B%C3%B6hm) (actief 9 maart 2008).

⁹ Veikko Heiskanen, 1895-1971. Leidende geodeticus in Finland tussen 1940-1970

(http://de.wikipedia.org/wiki/Veikko_A._Heiskanen) (actief 9 maart 2008).

¹⁰ Fridtjof Nansen, 1861-1930 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Fridtjof_Nansen) (actief 9 maart 2008).

¹¹ Ferdinand Sauerbruch, 1875-1951, beroemd chirurg

(http://de.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Sauerbruch) (actief 9 maart 2008).

<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Aantal</i>	<i>Lisa's adem</i>	<i>Aantal</i>
		Architect	1
Auteur	15	Auteur	10
Film (acteur/actrice)	1	Film (acteur/actrice)	1
Film (personage uit)	1		
Filosoof	3	Filosoof	1
Fotomodel	1		
Literatuur (personage uit)	12	Literatuur (personage uit)	4
Muzikant/componist	4	Muzikant/componist	7
Ontdekkingsreiziger/ Bergbeklimmer	15		
Politicus	4	Politicus	2
Schilder	1	Schilder	1
		Song (personage uit)	1
Uitvinder	1		
Wetenschapper	6		
Overige/niet categoriseerbaar	1	Overige/niet categoriseerbaar	2

Tabel 10. Een globale categorisering van de personen waarnaar de sujetexterne namen in *Nooit meer slapen* en *Lisa's adem* verwijzen.

In Tabel 10 valt op dat in beide romans de meest frequente categorie verwijst naar nadrukkelijk *culturele* bekenden: auteurs, personages uit literaire werken (waartoe ik mythologische teksten ook reken), en componisten en/of muzikanten. Het is dan zo dat *Nooit meer slapen* in vergelijking met *Lisa's adem* net wat meer naderuk legt op het geschreven woord en net wat minder op de muzikale kunsten. Een duidelijk verschil zien we in de twee omvangrijke categorieën die wel in *Nooit meer slapen* voorkomen maar niet in *Lisa's adem*: de groep van personen die hun bekendheid hebben verworven door ontdekkingsreizen, met name in polaire omstandigheden, en door bergbeklimexpedities (hier samengenomen in één groep), en dan nog de groep der wetenschappers. Dit hangt uiteraard sterk samen met het onderwerp van de roman, maar nog nauwer is de relatie met de ambities van de ik-figuur. Hij neemt de grote ontdekkingsreizigers/bergbeklimmers en de geniale wetenschappers als zijn rolmodellen: ook hij wil zichzelf onsterfelijk maken op een vergelijkbare manier, en de tocht naar Finnmark die hij maakt is daarvoor de eerste, maar essentiële stap. Het vermelden van deze namen is dus een stilistisch hulpmiddel om die ambitie van Alfred heel nadrukkelijk te schetsen en in de roman als thema naar voren te halen.

3.10 Sujetinterne plaatsnamen

Geen van beide romans lijken plaatsnamen te bevatten die niet overeenkomen met en verwijzen naar plaatsnamen in de realiteit (zie ook paragraaf 3.7). Er zijn dus geen 'Macondo's', om het bekendste voorbeeld uit de recente wereldliteratuur maar aan te halen, de fictionele plaatsnaam Macondo uit Gabriel García Márquez' *Honderd jaar eenzaamheid* (vgl. Brendler & Iodice 2004: 61).

3.11 Sujetexterne plaatsnamen

Tabel 11 Sujetexterne plaatsnamen	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa's adem</i>
totaal tokens : typen	374 : 108	105 : 51

Tabel 11. Het aantal tokens en het aantal typen sujetexterne plaatsnamen in *Nooit meer slapen* en in *Lisa's adem*.

Zoals in paragraaf 3.6 al is vermeld, is het aandeel van plaatsnamen in *Nooit meer slapen* aanzienlijk groter dan in *Lisa's adem*. Ook voor deze namen is een globale categorisering aan te brengen die de verschillen tussen de romans weerspiegelen. In Tabel 12 worden de categorieën genoemd, in omvang van de realiteit van groot (planeet) naar klein (spoorwegstation), afgesloten door één afwijkende categorie: geografische namen uit andere literaire werken.

<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Aantal</i>	<i>Lisa's adem</i>	<i>Aantal</i>
Planeet	2		
Continent	1	Continent	2
Deel van een continent, meerdere landen omvattend	4	Deel van een continent, meerdere landen omvattend	2
Bergketen	5		
Land	15	Land	15
Provincie/federale staat	9	Provincie/federale staat	2
Deel van een land/provincie	7		
Eiland	3	Eiland	3
Stad, dorp, gehucht	34	Stad, dorp, gehucht	16
		Zee	3
Berg	10		
Meer	3		
Rivier	5	Rivier	1
Locatie (Noordpool, Zuidpool)	2		
Luchthaven	1		
		Park	1
		Amusementspark	2
Straat	1	Straat	2
		Station	1
Geografische naam uit literair werk	6	Geografische naam uit literair werk	1

Tabel 12. Een globale categorisering van de geografische realiteiten waarnaar de sujetexterne plaatsnamen in *Nooit meer slapen* en *Lisa's adem* verwijzen.

Ik volsta ook hier met het aanwijzen van de opvallendste verschillen, die met verschillende kleuren in Tabel 12 zijn gemarkeerd. Beide romans bevatten een grote hoeveelheid namen van landen en van steden/dorpen/gehuchten. Uniek voor *Nooit meer slapen* zijn namen van delen van een land/provincie, namen van bergketens en van bergen. In die laatste twee vinden we de fascinatie van hoofdpersoon Alfred voor

extreme expedities weer terug. Er zijn verschillende categorieën die wel in beide romans voorkomen, maar die aanzienlijk ruimer vertegenwoordigd zijn in *Nooit meer slapen* dan in *Lisa's adem*: namen van provincies of federale staten, namen van rivieren, en geografische namen uit literaire werken (de Noorse mythologie vooral).

Een overzicht van alle namen is hieronder te vinden. Zie voor de frequenties per naam de alfabetische namenlijsten voor beide romans in Bijlage A en Bijlage B bij dit gegevensbestand.

Planeet

Nooit meer slapen: Jupiter, Venus,

Lisa's adem: geen;

Continent

Nooit meer slapen: Europa

Lisa's adem: Afrika, Europa;

Deel van een continent, meerdere landen omvattend

Nooit meer slapen: Middellandse Zeegebied, Noord-Amerika, Skandinavië, Scandinavisch Schild,

Lisa's adem: Midden-Oosten, West-Afrika;

Bergketen

Nooit meer slapen: Alpen, Caledoniden, Himalaya-reuzen, Pyreneeën, Vaddasgaissa,

Lisa's adem: geen;

Land

Nooit meer slapen: Amerika, Frankrijk, Groenland, Holland, Ierland, India, Indonesië, Liberia, Liechtenstein, Nederland, Nepal, Nieuw Zeeland, Noorwegen, Spanje, Zwitserland,

Lisa's adem: Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Hongarije, Ierland, Italië, Magyar, Nederland, Nigeria, Polen, Portugal, Spanje, States, Vietnam, Zwitserland;

Provincie/federale staat

Nooit meer slapen: Drente, Finnmark, Finnmarken, Kentucky, Lapland, Noord-Ierland, Noordkaap, Texas, Varmland,

Lisa's adem: Bretagne, Omagh;

Deel van een land/provincie

Nooit meer slapen: Drentse hei, Noord-Duitsland, Noorden, Hoge Noorden, Oost-Nepal, Oslodistrict, Oslo-gebied,

Lisa's adem: geen;

Eiland

Nooit meer slapen: Hawaï, San Domingo, Spitsbergen,

Lisa's adem: Kreta, Santorini, Sulawesi;

Stad, dorp, gehucht

Nooit meer slapen: Alta, Amsterdam, Auschwitz, Balsfjord, Bergen, Chicago, Den Haag, Göttingen, Hilversum, Honningsvåg, Hop, Karasjok, Kathmandu, Kautokeino, Krakow, Lausanne, Londen, Lyon, New York, Oslo, Ostmarkneset, Oxford, Parijs, Pokhara, Purmerend, Ramnastua, Russenes, Setcases, Skaidi, Skoganvarre, Tilburg, Tokio, Tromsø, Trondheim,

Lisa's adem: Amsterdam, Barcelona, Boedapest, Cambridge, Carnac, Frankfurt, Groningen-stad, Helsinki, Heraklion, Lissabon, Manilla, Nijmegen, Oxford, Parijs, Rio de Janeiro, Wenen;

Zee

Nooit meer slapen: geen,

Lisa's adem: Egeïsche Zee, Noordelijke IJszee, Zee van Cortez;

Berg

Nooit meer slapen: Annapurna, Cho Oyu, Etna, Jannu, Lamjung Himal, Machhapuchhare, Mount Everest, Nilgiri, Vesuvius, Vuorje,

Lisa's adem: geen;

Meer

Nooit meer slapen: Lievnaajurre, Mjosameer, Rissajurre,

Lisa's adem: geen;

Rivier

Nooit meer slapen: Karasjokka, Langsundsfjord, Lievnaajokka, Obbarda-elv, Rivo-elv,

Lisa's adem: Colorado;

Locatie

Nooit meer slapen: Noordpool, Zuidpool,

Lisa's adem: geen;

Luchthaven

Nooit meer slapen: Schiphol,

Lisa's adem: geen;

Park

Nooit meer slapen: geen,

Lisa's adem: Amsterdamse Bos;

Amusementspark

Nooit meer slapen: geen,

Lisa's adem: de Efteling, Disneyland;

Straat

Nooit meer slapen: Trollhaugensgaten,

Lisa's adem: Dam, Kalverstraat;

Station

Nooit meer slapen: geen,

Lisa's adem: Centraal Station;

Geografische naam uit literair werk

Nooit meer slapen: Carthago, Ginnungagap, Muspelheim, Niflheim, Rome, Troje,

Lisa's adem: Atlantis.

3.12 Sujetinterne overige namen

Tabel 13 Sujetinterne overige namen	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa's adem</i>
totaal tokens : typen	3 : 2	34 : 9

Tabel 13. Het aantal tokens en typen van sujetinterne overige namen in *Nooit meer slapen* en *Lisa's adem*.

In *Nooit meer slapen* zijn maar twee sujetinterne, dus door de auteur verzonnen, namen van een zaak te vinden: de boektitel 'Gedenkboek Mallinckrodt hem aangeboden door zijne leerlingen', waarin de foto met deelnemers aan het Botanisch

Congres te Lausanne en de naamloosheid van hoofdpersonage Alfreds vader daarop, en het 'Issendorfiet'. Alfred Issendorf hoopt in Finnmark gesteente te vinden dat afkomstig is van ingeslagen meteorieten, en dat gesteente zou dan naar hem vernoemd kunnen worden met de naam *Issendorfiet*.¹²

In *Lisa's adem* zijn in totaal negen sujetinterne namen aangetroffen voor overige zaken. Het betreft twee allegorische aanduidingen; 'de Siamese tweeling Medelijden en Zelfmedelijden' en 'Koning Alcohol', de naam van een huiskat, 'Moeki', de naam van een boot, 'Moammar Khadafi', van een huis, 'In den vreemde kwast', van een restaurant, 'Bunga putih', en van een koffiehuis, 'Samos', de naam van een besloten sexclub, 'Club Rosa', en de naam die op een naambordje staat op het huis van de weduwe van degene die met die naam werd aangeduid, 'J.W. Koning' (die niet de persoon zelf (meer) aanduidt en om die reden in deze categorie is opgenomen). Het is niet uit te sluiten dat de twee allegorische aanduidingen citaten uit de werkelijke taal zijn, maar algemeen bekend zijn ze niet. Vandaar de rangschikking onder de sujetinterne namen. De wel algemeen bekende 'Piet Snot' staat onder de sujetexterne overige namen, zie de volgende paragraaf.

3.13 Sujetexterne overige namen

Tabel 14 Sujetexterne overige namen	<i>Nooit meer slapen</i>	<i>Lisa's adem</i>
totaal tokens : typen	107 : 61	62 : 42

Tabel 14. Het aantal tokens en typen van sujetexterne overige namen in *Nooit meer slapen* en *Lisa's adem*.

In paragraaf 3.6. werd duidelijk dat de participatie van de overige namen in de twee romans niet erg veel uiteenloopt: wat de tokens betreft nemen ze in beide romans 7% in, en in de typen omvatten ze 23% in *Nooit meer slapen* en 27% in *Lisa's adem*. De variatie in de naamtypen binnen deze categorie is nog groter dan bij de sujetexterne plaatsnamen, en het is nog moeilijker er een tendens in te vinden. Voor beide romans geldt weer dat verwijzingen naar andere geschreven teksten een relatief belangrijke rol spelen: titels van boeken en teksten. *Nooit meer slapen* is in titels van geschriften meer journalistiek en wetenschappelijk georiënteerd, en *Lisa's adem* eerder politiek en populair. In *Nooit meer slapen* zijn onder andere de namen van (vooral geologische) tijdperioden uniek, evenals namen van zaken die door geologische tijdperken zijn voortgebracht. Voor beide teksten volgt hieronder een overzicht; frequentiegegevens zijn te vinden in de alfabetische namenlijsten in Bijlage A en Bijlage C bij dit gegevensbestand.

Nooit meer slapen:

Titel van een boek/tekst: Het gezicht van God na Auschwitz, Bijbel, Edda, Parnassus Kunstkabinet of Verzameling van weergadeloze dichtstoffen

Titel van een song: Skating in Central Park

Titel van een tijdschrift: De Aarde en haar Volken, Figaro, Figaro Littéraire, Observer, Times Literary Supplement

Naam van een popgroep: The Modern Jazz Quartet

Merknaam: American Army Surplus, Finn-Oljen, Leica, Lordagsrull, Mercedes-Benz, North State, South State (Cigarettes), Sunmaid rozijnen, Viking

¹² Waarschijnlijk moet de bootnaam *City of Chicago* nog aan deze categorie worden toegevoegd.

Naam van een gebeurtenis (historisch): Vrouwen Himalaya-expeditie, Himalaya-expeditie

Naam van een gebeurtenis (literair): Apocalyps, Godenschemering, Ragnarok

Naam van een godheid: God

Naam van een organisatie: Geologische Dienst, Geologisk Undersokelse, Leger des Heils, Ministerie van Defensie, Natuurhistorisch Museum, Rockefeller Foundation, Rotary Club, Social Science Relief Program Committee, Statens Rahstofflaboratorium, Topografische Dienst, Verenigde Naties

Naam van een prijs: Legioen van Eer, Nobelprijs

Allegorische aanduiding: Piet Snot

Aanduiding van een schilderij: namaak-Picasso

Naam van een boot: City of Chicago¹³

Naam van een congres: Botanisch Congres

Naam van een hotel / gastenverblijf: Hiltonhotel, STATENS FJELLSTUE

Naam van een historisch gebouw: Trollhaugen

Inscriptie: Souvenir dune nuit chaudepassée en Afrique Occidentale Francaise

Naam van een leer methode: Böhm[-systeem]

Naam van een type muziekinstrument: Böhm-fluit

Naam van een natuurwet: Wet van Buys Ballot

Naam van een plant: Dryas Octopetala

Naam van een (geologische/historische) tijdperiode en/of de fysischegeografische of culturele resultaten daarvan: Archaeïsche substratum, Drammen, IJstijd, Middeleeuwen, Onder-Perm, Oudheid, Siluur, Stenen Tijdperk, Tertiair

Lisa's adem:

Titel van een boek/tekst: Aldus sprak Zarathoestra, Das Kapital, Hamlet, Het Communistisch Manifest, Julius Caesar, Macbeth, The Rape of Lucrece, The Tempest, Venus and Adonis

Titel van een muziekstuk/muziekuitvoering: Dido and Aeneas, Madrigals of the Early Renaissance

Titel van een schilderij: Gezicht op Haarlem met de Sint-Bavo, Molen in Waterland, Storm op de Westerschelde

Titel van een song: Fucking Andrew, Love is a battlefield, Pretty little girl from Omagh,

Titel van een televisieserie: Dallas, Dynasty

Naam van een dier: Mickey Mouse (tekenfilmpersonage)

Naam van een popgroep: Simon and Garfunkel, The Beach Boys, The Rolling Stones

Merknaam: Anais-Anais, Bedford, Cacharel, Coca-Cola, Ford Mustang, Mont Blanc vulpen, Pepsi,

Naam van een (historische) gebeurtenis: Groene Revolutie

Naam van een gebouw (kerk): Sagrada Familia

Naam van een godheid: God, Onze-Lieve-Heer

Naam van een organisatie: Leger, Leger des Heils, Universiteit van Amsterdam

Naam van een prijs: Europa Cup

Naam van een spel: Monopoly

Naam van een sportclub: Ajax, Greenbay Packers

Naam van een type mop: Sam-en-Moos-grap

¹³ Waarschijnlijk moet de bootnaam *City of Chicago* worden verplaatst naar de sujetinterne overige namen.

4 Naamfuncties

Over de zaken die in de voorgaande paragrafen zijn geteld, zullen de meeste onderzoekers het min of meer eens zijn: er zal nauwelijks of geen discussie zijn of iets een persoonsnaam, plaatsnaam of overige naam is, of dat een naam sujetextern of sujetintern is, en zo verder. De kwantitatieve benadering levert om die reden een redelijk objectief inzicht in het *gebruik* van verschillende naamsoorten in de twee romans. Lastiger wordt het als we het aanroepen van mogelijke *functies* van de namen zouden willen kwantificeren, aangezien verschillende onderzoekers hier verschillende meningen over kunnen hebben, en sommigen als onderzoeker of als lezer nu eenmaal meer 'zien' dan anderen (bijvoorbeeld afhankelijk van hun persoonlijke kennis op bepaalde gebieden). Toch wil ik een kleine poging wagen om iets meer inzicht te krijgen in eventuele verschillen in de aangeroepen naamfuncties in de beide onderzochte romans. Zowel gebruik als functie van de namen in *Nooit meer slapen* worden diepgaander geanalyseerd in het artikel waarbij dit gegevensbestand hoort.

Op grond van mijn analyse van *Nooit meer slapen* en *Lisa's adem* onderscheid ik voornamelijk vijf functies van namen: (1) de identificerende functie, die inhoudt dat personen en plaatsen e.d. van elkaar worden onderscheiden; (2) de verhullende functie, waarbij de naam verwarring van identiteit of personen/plaatsen/zaken in de hand werkt, (3) de waarschijnlijkheidsverhogende functie, door de overeenkomst van een naam met een naam uit de werkelijkheid, of zozeer daarop lijkend dat de naam 'echt' oogt; (4) de karakteriserende functie, wanneer de naam een omschrijving is van een fysieke of andere eigenschap, of wanneer een naam wordt genoemd in verband met een persoon of zaak en door het noemen iets karakteriseert van de aard van de persoon of zaak; en (5) de associërende functie. Daarbij roept de naam een associatie op met een persoon, hoedanigheid, regio, zaak, die blijkt te passen bij de persoon, plaats of zaak die de naam in de fictionele wereld aanduidt. Wanneer er meer literaire teksten op een vergelijkbare wijze zijn onderzocht, kunnen hier wellicht nog functies bijkomen, of zullen sommige van de genoemde functies moeten worden gesplitst. Ik heb ervoor gekozen om mij niet al te vast te baseren op door eerdere literair-naamkundige onderzoekers gemaakte functie-overzichten, omdat deze zijn gemaakt op grond van een analyse van literair werk in andere talen en ik juist graag op een empirische wijze een overzicht voor Nederlandse literaire teksten zou willen ontwikkelen. Uiteraard vergelijk ik mijn bevindingen wel voortdurend met die van die onderzoekers uit andere taalgebieden.

Elke naam heeft over het algemeen meer dan één functie (vgl. ook Debus 2002: 74). Aan de vijf functies die ik tot nu toe wil onderscheiden, kunnen ofwel vrijwel hele groepen van eerder in dit gegevensbestand beschreven naamtypen verbonden worden, ofwel individuele namen. Dit staat beknopt aangegeven in Tabel 15.

Tabel 15 Naamfuncties	<i>Bepaalde naamtypen of individuele namen</i>
Identificerend	Alle namen
Verhullend	Individuele namen
Waarschijnlijkheidsverhogend	Alle sujetexterne namen; Individuele sujetinterne namen die ook voorkomen in de werkelijke wereld of een vorm hebben die 'waar-schijnlijk' is

Karakteriserend	Individuele sujetexterne namen die door een personage of naar aanleiding van een personage worden genoemd karakteriseren dat personage in zijn ambities, voor- en afkeuren etc. Individuele sujetinterne namen waarvan expliciet gespeeld wordt met een betekenis die het personage karakteriseert;
Associërend	Sujetinterne namen die lijken op namen uit de werkelijkheid en sujetintern betrekking hebben op personen of plaatsen van vergelijkbare aard of soort

Tabel 15. De vijf aangetroffen naamfuncties met een omschrijving van het naamtype dat of de naam die gewoonlijk de betreffende functie draagt.

Tabel 16 <i>Naamfuncties Nooit meer slapen -- namen met 10 tokens of meer</i>	<i>I</i>	<i>V</i>	<i>W</i>	<i>K</i>	<i>A</i>
327 Arne	+	-	+	-	-
143 Nummedal	+	-	+	+	+
143 Qvigstad	+	-	+	-	-
129 Mikkelsen	+	-	+	-	-
66 Sibbelee	+	-	+	-	+
38 Hvalbiff	+	+	-	+	-
36 Oslo	+	-	+	-	-
35 Oftedahl	+	-	+	-	-
29 Trontheim	+	-	+	-	-
26 Eva	+	-	+	-	-
25 Alfred	+	-	+	-	-
18 Vuorje	+	-	+	-	-
17 God	+	-	+	-	-
15 Finnmarken	+	-	+	-	-
14 Brandel	+	-	+	-	-
14 Noorwegen	+	-	+	-	-
14 Tromso	+	-	+	-	-
13 Geologische Dienst	+	-	+	-	-
11 Alta	+	-	+	-	-
11 Danu	+	-	+	+	-
11 Nederland	+	-	+	-	-
11 Skoganvarre	+	-	+	-	-
10 Noorden	+	-	+	+	-
Totaal	23	1	22	4	2

Tabel 16. Namen in *Nooit meer slapen* die tien keer of vaker zijn aangetroffen en de functies die deze namen mogelijk hebben. Het aantal tokens staat vermeld voor de naam. I = Identificerend, V = Verhullend, W = Waarschijnlijkheidsverhogend, K = Karakteriserend, A = Associërend.

Tabel 17 Naamfuncties Lisa's adem -- namen met 10 tokens of meer	<i>I</i>	<i>V</i>	<i>W</i>	<i>K</i>	<i>A</i>
234 Lisa	+	-	+	-	+
209 Sophie	+	-	+	+	-
158 Sebastiaan	+	-	+	-	+
123 Talm	+	+	-	-	-
53 Budiman	+	-	+	+	-
51 Susan	+	-	+	-	+
40 Albert	+	-	+	-	-
23 Sebastiaan, Sir	+	+	+	-	+
22 Sepp	+	-	+	+	-
18 Moammar Khadafi	+	-	+	-	+
16 Kale Kees	+	+	+	+	-
14 Daniel	+	-	+	-	+
14 Shakespeare	+	-	+	+	-
13 Weduwe Koning, de	+	-	+	-	-
11 God	+	-	+	-	-
Totaal	15	3	14	5	6

Tabel 17. Namen in *Lisa's adem* die tien keer of vaker zijn aangetroffen en de functies die deze namen mogelijk hebben. Het aantal tokens staat vermeld voor de naam. I = Identificerend, V = Verhullend, W = Waarschijnlijkheidsverhogend, K = Karakteriserend, A = Associërend.

Bij wijze van kwantitatief experiment bekijk ik de namen uit de beide romans die tien maal of vaker zijn aangetroffen. Voor *Nooit meer slapen* zijn dat 23 namen, en voor *Lisa's adem* zijn het er 15. In Tabel 16 markeer ik voor die namen uit *Nooit meer slapen* en in Tabel 17 voor die uit *Lisa's adem* met welke van deze vijf functies zij verbonden zouden kunnen worden. Onderaan de functiekolommen staat het totaal aantal namen vermeld dat de betreffende functie in mijn ogen lijkt te bezitten. Voor een nadere beargumentering van de invulling verwijs ik voor *Nooit meer slapen* naar het artikel waarbij dit gegevensbestand hoort, en voor *Lisa's adem* naar Van Dalen-Oskam 2002.

De twee tabellen laten zien dat in beide romans alle tien of meer keer voorkomende namen de identificerende functie bezitten, en alle behalve één de waarschijnlijkheidsverhogende. Bij de andere drie functies zijn de verschillen scherper. Alhoewel de selectie meer namen uit *Nooit meer slapen* opleverde, behoren er in *Lisa's adem* meer namen tot die drie andere functies dan in *Nooit meer slapen*. *Lisa's adem* bevat drie verhullende namen tegenover *Nooit meer slapen* één, en vijf karakteriserende namen tegenover vier, en tot slot zes associërende namen tegenover twee. We zouden op basis van deze kleine selectie de hypothese kunnen opstellen dat de namen uit de 'kern' van *Lisa's adem* (zie eerder in Paragraaf 3.5) gemiddeld meer functies dragen dan die uit de 'kern' van *Nooit meer slapen*. Er lijkt dus een verschil zichtbaar te worden in de stilistische keuzes van de verschillende auteurs.

In deze fase van de vergelijkende literaire onomastiek, zoals deze kwantitatieve benadering in feite genoemd zou kunnen worden (vgl. Van Dalen-Oskam 2005), zijn scherpere gevolgtrekkingen nog niet mogelijk. Uiteraard zou een overzicht als dat in Tabel 16 en Tabel 17 uiteindelijk voor alle namen uit de romans

moeten worden gemaakt. Dat kan alsnog gebeuren als het corpus van onderzochte teksten is toegenomen en reacties op de hier geschetste aanpak verwerkt kunnen worden.

5 Conclusie

In dit gegevensbestand is gepoogd het gebruik en de functies van namen in twee onderzochte romans inzichtelijk te presenteren en te visualiseren ten behoeve van het vergelijken van naamgebruik en naamfuncties over meer literaire werken, oeuvres, genres, tijdperiodes en uiteindelijk zelfs talen. Om dit te bereiken is gekozen voor een kwantitatieve benadering.

Voor het vergelijken van functies werden de resultaten tot nu toe nog niet objectief genoeg bevonden om een betrouwbare vergelijking mogelijk te maken. Voor het vergelijken van het gebruik van namen en naamtypen lijkt een voldoende objectieve basis gevonden te zijn, die nu al tot interessante nieuwe observaties heeft geleid.

Een vergelijking van het wel of niet voorkomen van namen door een tekst heen heeft bijvoorbeeld passages waarin nauwelijks (nieuwe) namen voorkomen kunnen kenmerken als een stilistisch hulpmiddel om de impressie van intimiteit te versterken (Paragraaf 3.2). Een van de nieuwe hypothesen voor vervolgonderzoek zou kunnen zijn dat het ontbreken van (nieuwe) namen samenhangt met een emotioneel keerpunt van de hoofdpersoon (Paragraaf 3.4). De frequentie-opbouw van namen lijkt Zipf's Law te volgen (Paragraaf 3.5). Per roman kan de verhouding tussen het aandeel van persoonsnamen, plaatsnamen en overige namen verschillen, afhankelijk van onder meer het onderwerp of de onderwerpen van het literaire werk. In het algemeen is de verwachting dat persoonsnamen gemiddeld de meeste voorkomens hebben en overige de minste, terwijl het aandeel van plaatsnamen zeer kan variëren (Paragraaf 3.6). Auteurs hebben verschillende werkwijzen in het gebruik van sujetexterne namen -- namen die verwijzen naar werkelijk bestaande personen, plaatsen of zaken. Een classificatie van de gebruikte sujetexterne namen in de twee onderzochte romans laat zien dat ook hierbij de gemaakte (bewuste zowel als onbewuste) keuzes afhangen van onderwerp, thematiek, en zeker ook genre van het literaire werk (Paragraaf 3.7). Bij de analyse van de sujetinterne persoonsnamen kwam naar voren dat het contrast tussen voornamen en familienamen verschillende stilistische rollen kan spelen in de verschillende werken (Paragraaf 3.8). De selectie van sujetexterne persoonsnamen en plaatsnamen uit de werkelijkheid weerspiegelt opnieuw onderwerp en thematiek van een roman, waardoor deze een sterk karakteriserende functie hebben (Paragraaf 3.8 en 3.11). Voor de overige namen is dit wat lastiger vast te stellen (Paragraaf 3.12 en 3.13).

Het constateren van tendensen in bredere context waarnaar dit type onderzoek uiteindelijk heen wil, is nog niet mogelijk. Ook de internationale literaire onomastiek is daar nog niet aan toegekomen. De huidige snelle uitbreiding van digitale tekstcorpora en de nieuwe mogelijkheden die de informatietechnologie blijft opleveren maken echter dat de toekomst van de vergelijkende literaire onomastiek er bijzonder interessant uitziet.

Bibliografie

- Anema 2005 -- Karin Anema: *De Noorse liefde van W.F. Hermans*. Amsterdam / Antwerpen: Atlas, [2005]
- Brendler & Iodice 2004 -- Andrea Brendler & Francesco Iodice: 'Interview mit Maurizio Maggiani über Namen'. In: *Namenkundliche Informationen* 85/86 (2004), 165-173
- Brendler & Iodice 2005 -- Andrea Brendler & Francesco Iodice: 'Interview mit Andrea Camilleri über Namen'. In: *Beiträge zur Namenforschung* Neue Folge 40, Heft 1 (2005), 51-63
- Van Dalen-Oskam 2002 -- Karina van Dalen-Oskam: 'Lolita's les. Persoonsnamen in *Lisa's adem* van Karel Glastra van Loon'. In: *Naamkunde* 34 (2002), p. 171-203.
- Van Dalen-Oskam 2005 -- Karina van Dalen-Oskam: 'Vergleichende literarische Onomastik'. In: A. & S. Brendler (Hrsg.): *Namenforschung morgen: Ideen, Perspektiven, Visionen*. Hamburg: Baar, 2005, p. 183-191. Digitaal beschikbaar in de Engelse vertaling ('Comparative Literary Onomastics') op www.huygensinstituut.knaw.nl/vandalen. Ook de Nederlandse versie, 'Vergelijkende literaire onomastiek', is daar te vinden.
- Debus 2002 -- Friedhelm Debus: *Namen in literarischen Werken: (Er-)Findung - Form - Funktion*. Mainz, 2002
- Glastra van Loon 2001 -- Karel Glastra van Loon: *Lisa's adem*. Amsterdam / Antwerpen: L.J. Veen, [2001]. Vijfde druk, 2002.
- Gutschmidt 1981 -- Karl Gutschmidt: 'Aspekte der poetischen Onomastik'. In: *Proceedings of thirteenth International Congress of Onomastic Sciences, Cracow, August 21-25, 1978*. Wrocław etc., 1981, Vol. 1, 489-494
- Hermans 1966/1986 -- Willem Frederik Hermans: *Nooit meer slapen*. 1ste druk: 1966. 19de druk, april 1986. Amsterdam: De bezige bij, 1986
- Moretti 1998 -- Franco Moretti: *Atlas of the European Novel 1800-1900*. London / New York: Verso, 1998
- Moretti 2005 -- Franco Moretti. *Graphs, Maps, Trees. Abstract Models for a Literary Theory*. London / New York: Verso, 2005
- Sobanski 2000 -- Ines Sobanski: *Die Eigennamen in den Detektivgeschichten Gilbert Keith Chestertons: Ein Beitrag zur Theorie und Praxis der literarischen Onomastik*. Leipzig, 2000.

Bijlagen

A. Alle namen in *Nooit meer slapen*, in alfabetische volgorde (met frequentie)

Gealfabetiseerd op het eerste woord na het lidwoord (de, het, een) of de titel (Dr. Sir).

		Drente	1	Honningsvag	2
Aarde en haar		Drentse hei	1	Hop	2
Volken, De	2	Dryas Octopetala	1	Hvalbiff	38
Adenauer	1	Edda	2	I[ssendorf]	1
Aeneas	2	Eidis Hansen	2	Ian Fleming	1
Aglaia	1	Einstein	3	Ibsen	2
Alfred	25	Etna	1	Ierland	1
Alfred de Eerste	3	Europa	3	IJstijd	1
Alpen	1	Eva	26	India	1
Alta	11	Faulkner	1	Indonesië	1
American Army		Figaro	1	Inger-Marie	3
Surplus	1	Figaro Littéraire	2	Ionesco	1
Amerika	8	Filippine	1	Issendorf	2
Amsterdam	8	Finnmark	2	Issendorfiët	1
Amundsen	9	Finnmarken	15	Jack	8
Anna Bella Grey	1	Finn-Oljen	1	James	1
Annapurna	1	Flintstone	2	Jane Mansfeld	1
Apocalyps	1	Francine	1	Jannu	1
Archaeïsche		Francoise Sagan	1	Jezus	1
substratum	1	Frankrijk	1	John Coltrane	1
Arne	327	Fred	1	Jordal	4
Auschwitz	1	Fred Flintstone	2	Julius Caesar	1
Balsfjord	1	Galilei	2	Jupiter	1
Beckett	1	GEDENKBOEK		Jurriaan	1
Benz	1	MALLINCKRODT	2	Karasjok	8
Bergen	4	Geelhoed	3	Karasjokka	3
Bestla	1	Geologische Dienst	13	Kathmandu	3
Bijbel	1	Geologisch		Kautokeino	1
Böhm[-systeem]	1	Undersokelse	2	Kentucky	1
Böhm-fluit	1	Gezicht van God na		Krakow	3
Bor	2	Auschwitz	1	Lamjung Himal	1
Botanisch Congres	1	Ginnungagap	1	Langsundsford	1
Brandel	14	God	17	Lapland	1
Buys Ballot	2	Godenschemering	1	Lausanne	3
Caledoniden	1	Göttingen	1	Leger des Heils	1
Carthago	1	Graham Greene	1	Legioen van Eer	1
Chicago	1	Grieg	7	Leica	5
Cho Oyu	1	Groenland	1	Liberia	1
Christiaan Huygens	2	Hawaiï	1	Liechtenstein	1
City of Chicago	1	Heiskanen	3	Lievnasjaurre	7
Claude Kogan	1	Hemingway	1	Lievnasjokka	5
Claudine van der		Hendrik	1	Lionel Terray	1
Straeten	1	Hiltonhotel	1	Livingstone	2
Columbus	2	Hilversum	1	Livingstone, Dr.	4
Danu	11	Himalaya-expeditie	3	Londen	3
Den Haag	1	Himalaya-reuzen	1	Lordagsrull	1
Dido	5	Himmler	1	Lyon	1
Diederik	8	Hitler	1	Machhapuchhare	1
Don Quichot	1	Hoge Noorden	2	Mallinckrodt	1
Dorjee	1	Holland	4	Marx	1
Drammen	1	Homerus	1		

Mercedes-Benz	1	Parnassus		chaude passée en	
Mickey Spillane	1	Kunstkabinet of		Afrique Occidentale	
Middeleeuwen	1	Verzameling van		Francaise	
Middellandse		weergadeloze		Spanje	1
Zeegebied	1	dichtstoffen	1	Spitsbergen	1
Mikkelsen	129	Paul	1	Stahl	1
Miles Davis	1	Pelletier	1	STATENS	
Mingma Tsiring	1	Piet Snot	1	FJELLSTUE	1
Ministerie van		Pokhara	3	Statens	
Defensie	1	Prometheus	1	Rahstofflaboratorium	1
Mjosameer	1	Purmerend	1	Stenen Tijdperk	1
Modern Jazz		Pyreneeën	1	Strindberg	2
Quartet, the	1	Qvigstad	143	Sunmaid rozijnen	2
Mount Everest	2	Ragnarok	2	Terray	1
Mozes	1	Ramnastua	8	Tertiair	1
Muspelheim	4	Renate	1	Texas	1
Namaak-Picasso,		Rissajaurre	3	Theobald Böhm	1
een	1	Rivo-elv	9	Thor Heyerdahl	1
Nansen	1	Roald Amundsen	2	Tilburg	1
Narcissus	2	Robbe-Grillet	1	Times Literary	
Natuurhistorisch		Rockefeller		Supplement	1
Museum	1	Foundation	1	Tokio	1
Nederland	11	Rome	1	Topografische	
Nepal	2	Rotary Club	1	Dienst	1
New York	1	Russenes	3	Troje	1
Nieuw Zeeland	1	San Domingo	1	Trollhaugen	3
Niflheim	4	Sartre	1	Trollhaugensgaten	2
Nilgiri	4	Sauerbruch	3	Tromso	14
Nobelprijs	1	Schiphol	1	Trontheim	29
Noord-Amerika	1	Scott	8	Vaddasgaissa	4
Noord-Duitsland	1	Setcases	1	Varmland	1
Noorden	10	Shackleton	2	Ve	1
Noord-Ierland	1	Sibbelee	66	Venus	1
Noordkaap	3	Siluur	2	Verenigde Naties	1
Noordpool	1	Simone	3	Vesuvius	1
Noorwegen	14	Skaidi	3	Viking	1
North State	2	Skandavië	2	Vili	1
Nummedal	143	Skandinavisch		Vincent van Gogh	1
Obbarda-elv	1	Schild	2	Von Karbinski	4
Observer	3	Skating in Central		Vrouwen Himalaya-	
Odin	1	Park	1	expeditie	1
Oftedahl	35	Skoganvarre	11	Vuorje	18
Onder-Perm	1	Snorre	1	Wet van Buys Ballot	1
Oost-Nepal	1	Snorre Sturlason	3	Wilma	8
Ornulf	4	Social Science		Wittgenstein	3
Oslo	36	Relief Program		Wongdhi	6
Oslo-district	2	Committee	1	Ymir	4
Oslo-gebied	1	Sokrates	1	Zuidpool	8
Ostmarkneset	3	Somerset Maugham	1	Zwitserland	3
Oudheid	1	South State	1		
Oxford	1	South State			
Parijs	1	Cigarettes	1		
		Souvenir d'une nuit	1		

B. Alle namen in Nooit meer slapen, op frequentie

Gealfabetiseerd op het eerste woord na het lidwoord (de, het, een) of de titel (Dr. Sir).

327 Arne	3 Einstein	2 Ragnarok
143 Nummedal	3 Europa	2 Roald Amundsen
143 Qvigstad	3 Geelhoed	2 Shackleton
129 Mikkelsen	3 Heiskanen	2 Siluur
66 Sibbelee	3 Himalaya-expeditie	2 Skandinavië
38 Hvalbiff	3 Inger-Marie	Skandinavisch
36 Oslo	3 Karasjokka	2 Schild
35 Oftedahl	3 Kathmandu	2 Strindberg
29 Trondheim	3 Krakow	2 Sunmaid rozijnen
26 Eva	3 Lausanne	2 Trollhaugensgaten
25 Alfred	3 Londen	1 Adenauer
18 Vuorje	3 Noordkaap	1 Aglaia
17 God	3 Observer	1 Alpen
15 Finnmarken	3 Ostmarkneset	American Army
14 Brandel	3 Pokhara	1 Surplus
14 Noorwegen	3 Rissajaurre	1 Anna Bella Grey
14 Tromso	3 Russenes	1 Annapurna
13 Geologische Dienst	3 Sauerbruch	1 Apocalyps
11 Alta	3 Simone	Archaeïsche
11 Danu	3 Skaidi	1 substratum
11 Nederland	3 Snorre Sturlason	1 Auschwitz
11 Skoganvarre	3 Trollhaugen	1 Balsfjord
10 Noorden	3 Wittgenstein	1 Beckett
9 Amundsen	3 Zwitserland	1 Benz
9 Rivo-elv	Aarde en haar	1 Bestla
8 Amerika	2 Volken, De	1 Bijbel
8 Amsterdam	2 Aeneas	1 Böhm[-systeem]
8 Diederik	2 Bor	1 Böhm-fluit
8 Jack	2 Buys Ballot	1 Botanisch Congres
8 Karasjok	2 Christiaan Huygens	1 Caledoniden
8 Ramnastua	2 Columbus	1 Carthago
8 Scott	2 Edda	1 Chicago
8 Wilma	2 Eidis Hansen	1 Cho Oyu
8 Zuidpool	2 Figaro Littéraire	1 City of Chicago
7 Grieg	2 Finnmark	1 Claude Kogan
7 Lievnasjaurre	2 Flintstone	Claudine van der
6 Wongdhi	2 Fred Flintstone	1 Straeten
5 Dido	2 Galilei	1 Den Haag
5 Leica	GEDENKBOEK	1 Don Quichot
5 Lievnasjokka	2 MALLINCKRODT	1 Dorjee
4 Bergen	Geologisch	1 Drammen
4 Holland	2 Undersokelse	1 Drente
4 Jordal	2 Hoge Noorden	1 Drentse hei
4 Livingstone, Dr.	2 Honningsvag	1 Dryas Octopetala
4 Muspelheim	2 Hop	1 Etna
4 Niflheim	2 Ibsen	1 Faulkner
4 Nilgiri	2 Issendorf	1 Figaro
4 Ornulf	2 Livingstone	1 Filippine
4 Vaddasgaissa	2 Mount Everest	1 Finn-Oljen
4 Von Karbinski	2 Narcissus	1 Francine
4 Ymir	2 Nepal	1 Francoise Sagan
3 Alfred de Eerste	2 North State	1 Frankrijk
	2 Oslodistrict	1 Fred
		1 Gezicht van God na

Auschwitz	1 Mickey Spillane	1 Sartre
1 Ginnungagap	1 Middeleeuwen	1 Schiphol
1 Godenschemering	Middellandse	1 Setcases
1 Göttingen	1 Zeegebied	Skating in Central
1 Graham Greene	1 Miles Davis	1 Park
1 Groenland	1 Mingma Tsiring	1 Snorre
1 Hawaï	Ministerie van	Social Science
1 Hemingway	1 Defensie	Relief Program
1 Hendrik	1 Mjosameer	1 Committee
1 Hiltonhotel	Modern Jazz	1 Sokrates
1 Hilversum	1 Quartet, the	1 Somerset Maugham
1 Himalaya-reuzen	1 Mozes	1 South State
1 Himmler	Namaak-Picasso,	South State
1 Hitler	1 een	1 Cigarettes
1 Homerus	1 Nansen	Souvenir d'une nuit
1 I[[sendorf]	Natuurhistorisch	chaude passée en
1 Ian Fleming	1 Museum	Afrique Occidentale
1 Ierland	1 New York	1 Francaise
1 IJstijd	1 Nieuw Zeeland	1 Spanje
1 India	1 Nobelprijs	1 Spitsbergen
1 Indonesië	1 Noord-Amerika	1 Stahl
1 Ionesco	1 Noord-Duitsland	STATENS
1 Issendorfiet	1 Noord-Ierland	1 FJELLSTUE
1 James	1 Noordpool	Statens
1 Jane Mansfeld	1 Obbarda-elv	1 Rahstofflaboratorium
1 Jannu	1 Odin	1 Stenen Tijdperk
1 Jezus	1 Onder-Perm	1 Terray
1 John Coltrane	1 Oost-Nepal	1 Tertiair
1 Julius Caesar	1 Oslo-gebied	1 Texas
1 Jupiter	1 Oudheid	1 Theobald Böhm
1 Jurriaan	1 Oxford	1 Thor Heyerdahl
1 Kautokeino	1 Parijs	1 Tilburg
1 Kentucky	Parnassus	Times Literary
1 Lamjung Himal	Kunstkabinet of	1 Supplement
1 Langsundsfjord	Verzameling van	1 Tokio
1 Lapland	weergadeloze	Topografische
1 Leger des Heils	1 dichtstoffen	1 Dienst
1 Legioen van Eer	1 Paul	1 Troje
1 Liberia	1 Pelletier	1 Varmland
1 Liechtenstein	1 Piet Snot	1 Ve
1 Lionel Terray	1 Prometheus	1 Venus
1 Lordagsrull	1 Purmerend	1 Verenigde Naties
1 Lyon	1 Pyreneeën	1 Vesuvius
1 Machhapuchhare	1 Renate	1 Viking
1 Mallinckrodt	1 Robbe-Grillet	1 Vili
1 Marx	Rockefeller	1 Vincent van Gogh
1 Mercedes-Benz	1 Foundation	Vrouwen Himalaya-
	1 Rome	expeditie
	1 Rotary Club	1 Wet van Buys Ballot
	1 San Domingo	

C. *Alle namen in Lisa's adem, in alfabetische volgorde (met frequentie)*

Gealfabetiseerd op het eerste woord na het lidwoord (de, het, een) of de titel (Dr. Sir).

Abdallah	1	Elisa	9	Lenin	2
Afrika	7	Ella Fitzgerald	1	Lisa	234
Ajax	1	Els	1	Lisa-van-alledag	1
Alain	1	Esmeralda	1	Lissabon	3
Alain-Philippe-Gerard-Pascal-Michel	1	Europa	2	Love is a battlefield	1
Albert	40	Europa Cup	1	Lucretia	2
Aldus sprak Zarathoestra	1	Ford Mustang	1	M	1
Amsterdam	6	Frankfurt	1	Macbeth	1
Amsterdamse Bos	1	Frankrijk	2	Madrigals of the Early Renaissance	1
Anais-Anais	1	Fucking Andrew	1	Magyar	1
Atlantis	1	Gaudi	1	Manilla	1
Bakoenin	1	Gerard	1	Maria	1
Barcelona	2	Gezicht op Haarlem met de Sint-Bavo	1	Martha	1
Bas	1	God	11	Marx	2
Bastiaan	1	Greenbay Packers	1	Michel	1
Beach Boys, the	1	Greet	2	Mickey Mouse	1
Bedford	3	Groene Revolutie	1	Midden-Oosten	1
Bob Dylan	1	Groningen-stad	1	Moammar Khadafi	18
Boedapest	5	Hamlet	3	Moeki	2
Bretagne	5	Harry	1	Molen in Waterland	1
Budiman	53	Helsinki	1	Monopoly	1
Bunga putih	2	Heraklion	1	Mont Blanc vulpen	1
Cacharel	1	Herman	1	Moos	5
Cambridge	1	Homerus	1	Mother of Pearl	4
Camel-man	5	Hongarije	2	Naadje van de Kous	1
Candy	1	Ierland	5	Nederland	1
Carnac	1	In den vreemde	1	Nguh	1
Centraal Station	1	kwast	1	Nietzsche	1
Club Rosa	4	Italie	1	Nigeria	5
Coca-Cola	2	J.W. Koning	1	Nijmegen	4
Colorado	1	Janis	3	Noordelijke Ijszee	1
Communistisch Manifest, het	1	Janis Joplin	4	Omagh	2
Dallas	1	Jezus	3	Onno	9
Dam	1	Jezus van Nazareth	1	Onze-Lieve-Heer	1
Dan	1	Jochemsen	1	Oxford	1
Daniel	14	Johan	7	Parijs	6
Danny	2	Johann Strauss	1	Pascal	1
Denemarken	2	Julius Caesar	1	Pepsi	1
Desiree	1	Kale Kees	16	Philippe	1
Dido and Aeneas	1	Kalverstraat	2	Pierre	1
Dimitrios	3	Kapital, das	1	Polen	1
Disneyland	2	Kees	9	Portugal	1
Doris	4	Kenau, de	6	Pretty little girl from Omagh	2
Dostojevski	1	Khadafi	3	Purcell	1
Duitsland	3	King John	1	Rape of Lucrece, the	1
Duke Ellington	1	King Lear	2	Richard Nixon	1
Dynasty	1	Koning Alcohol	1	Rio de Janeiro	1
Efteling, de	2	Koos	8	Robert Frost	1
Egeïsche Zee	3	Kreta	4	Rolling Stones, the	1
		Leger [des Heils]	2	Sagrada Familia	1
		Leger des Heils	4		

Sam	2	Sonja	2	Theun de Vries	4
Sam-en-Moos-grap	1	Sophie	209	Timmer	3
Samos	4	Spanje	1	Universiteit van Amsterdam	1
Santorini	2	States	1	Venus and Adonis	1
Sarah Vaughan	7	Storm op de Westerschelde	1	Vietnam	1
Sebastiaan	158	Sulawesi	1	Vincent van Gogh	1
Sebastiaan, Sir	23	Suparman	1	Weduwe Koning, de	13
Sebastian	1	Susan	51	Wenen	1
Sepp	22	Susannah	1	West-Afrika	1
Shakespeare	14	Suus	2	Yeats	3
Shakespeare-gek	1	Talm	123	Zee van Cortez	1
Siamese tweeling Medelijden en Zelfmedelijden, de	1	Talmpje	1	Zwitserland	1
Simon and Garfunkel	1	Telly Savalas	1		
Slauerhoff	1	Tempest, the	1		
		Theun	1		

D. Alle namen in Lisa's adem, op frequentie

Gealfabetiseerd op het eerste woord na het lidwoord (de, het, een) of de titel (Dr., Sir).

234 Lisa	4 Kreta	2 Moeki
209 Sophie	4 Leger des Heils	2 Omagh
158 Sebastiaan	4 Mother of Pearl	Pretty little girl from
123 Talm	4 Nijmegen	2 Omagh
53 Budiman	4 Samos	2 Sam
51 Susan	4 Theun de Vries	2 Santorini
40 Albert	3 Bedford	2 Sonja
23 Sebastiaan, Sir	3 Dimitrios	2 Suus
22 Sepp	3 Duitsland	1 Abdallah
18 Moammar Khadafi	3 Egeische Zee	1 Ajax
16 Kale Kees	3 Hamlet	1 Alain
14 Daniel	3 Janis	Alain-Philippe-Gerard-Pascal-Michel
14 Shakespeare	3 Jezus	Aldus sprak
13 Weduwe Koning, de	3 Khadafi	1 Zarathoestra
11 God	3 Lissabon	1 Amsterdamse Bos
9 Elisa	3 Timmer	1 Anais-Anais
9 Kees	3 Yeats	1 Atlantis
9 Onno	2 Barcelona	1 Bakoenin
8 Koos	2 Bunga putih	1 Bas
7 Afrika	2 Coca-Cola	1 Bastiaan
7 Johan	2 Danny	1 Beach Boys, the
7 Sarah Vaughan	2 Denemarken	1 Bob Dylan
6 Amsterdam	2 Disneyland	1 Cacharel
6 Kenau, de	2 Efteling, de	1 Cambridge
6 Parijs	2 Europa	1 Candy
5 Boedapest	2 Frankrijk	1 Carnac
5 Bretagne	2 Greet	1 Centraal Station
5 Camel-man	2 Hongarije	1 Colorado
5 Ierland	2 Kalverstraat	Communistisch
5 Moos	2 King Lear	1 Manifest, het
5 Nigeria	2 Leger [des Heils]	1 Dallas
4 Club Rosa	2 Lenin	1 Dam
4 Doris	2 Lucretia	1 Dan
4 Janis Joplin	2 Marx	1 Desiree

1 Dido and Aeneas	1 Koning Alcohol	1 Rio de Janeiro
1 Dostojevski	1 Lisa-van-alledag	1 Robert Frost
1 Duke Ellington	1 Love is a battlefield	1 Rolling Stones, the
1 Dynasty	1 M	1 Sagrada Familia
1 Ella Fitzgerald	1 Macbeth	1 Sam-en-Moos-grap
1 Els	1 Madrigals of the	1 Sebastian
1 Esmeralda	1 Early Renaissance	1 Shakespeare-gek
1 Europa Cup	1 Magyar	1 Siamese tweeling Medelijden en
1 Ford Mustang	1 Manilla	1 Zelfmedelijden, de
1 Frankfurt	1 Maria	1 Simon and Garfunkel
1 Fucking Andrew	1 Martha	1 Slauerhoff
1 Gaudi	1 Michel	1 Spanje
1 Gerard	1 Mickey Mouse	1 States
1 Gezicht op Haarlem	1 Midden-Oosten	1 Storm op de
1 met de Sint-Bavo	1 Molen in Waterland	1 Westerschelde
1 Greenbay Packers	1 Monopoly	1 Sulawesi
1 Groene Revolutie	1 Mont Blanc vulpen	1 Suparman
1 Groningen-stad	1 Naadje van de Kous	1 Susannah
1 Harry	1 Nederland	1 Talmpje
1 Helsinki	1 Nguh	1 Telly Savalas
1 Heraklion	1 Nietzsche	1 Tempest, the
1 Herman	1 Noordelijke Ijszee	1 Theun
1 Homerus	1 Onze-Lieve-Heer	1 Universiteit van
1 In den vreemde	1 Oxford	1 Amsterdam
1 kwast	1 Pascal	1 Venus and Adonis
1 Italie	1 Pepsi	1 Vietnam
1 J.W. Koning	1 Philippe	1 Vincent van Gogh
1 Jezus van Nazareth	1 Pierre	1 Wenen
1 Jochemsen	1 Polen	1 West-Afrika
1 Johann Strauss	1 Portugal	1 Zee van Cortez
1 Julius Caesar	1 Purcell	1 Zwitserland
1 Kapital, das	1 Rape of Lucrece, the	
1 King John	1 Richard Nixon	